

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASI JOQARI HÁM ORTA ARNAWLI
BILIMLENDIRIW MINISTRILIGI**

**ÁJINIYAZ ATINDAĞI NOKIS MÁMLEKETLIK
PEDAGOGIKALIQ INSTITUTI**

L.Saxanova, J.Juginisova, Yu.Aytimbetov

**Tálimde xabar texnologiyaları páninen laboratoriyalıq
jumıslar**

(Oqıw-metodikalıq qollanba)

NOKIS-2019

Tayarlágan: L. Saxanova, J.Juginisova, Yu.Aytımbetov Tálimde xabar texnologiyalar páninen laboratoriyalıq jumıslar (Oqıw-metodikalıq qollanba) Nókis 2019 jıl, 62 bet

Bul qollanbada Tálimde xabar texnologiyalar páninen laboratoriya jumısların islew boyınsha metodikalıq kórsepeler berilgen. Qollanbadan instituttıń barlıq bakalavr tálim baǵdarındaǵı talabalar, orta mektep, akademiyalıq litceyler hám kásip-óner kolledj oqıwshıları paydalansa boladı.

Juwapker redaktor:

M.Allambergenova –pedagogika ilimleri kandidatı

Pikir bildiriwshiler:

A. Abdullaev - Ajiniyaz atındaǵı Nókis Mámleketlik pedagogika institutı, Informatika oqıtıw metodikası kafedrası dotsenti, ekonomika ilimleri kandidatı

R.Óteniyazov - Muxammed Al-Xorezmiy atındaǵı Tashkent Axborot texnologiyaları universiteti Nókis filialı, texnika ilimleri doktori

Oqıw-metodikalıq qollanba Ajiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institute ilimiy-metodikalıq keńesiniń 15-oktyabr 2018 jılǵı №2 protokolı menen baspadan shıǵarıwǵa usınıs etilgen.

LABORATORIYALIQ JUMIS №1

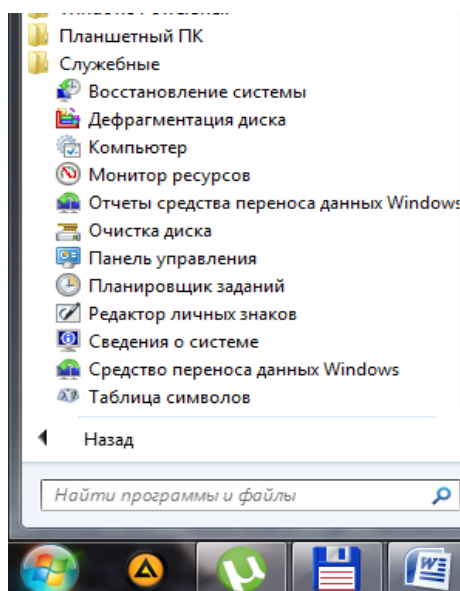
Tema: Setup programması járdeminde kompyuterlerdi sazlaw

Jumistń maqseti: BIOS Setup programması menen islewge úyretiw, Protessor, operativ hám turaqlı yad qurılmaların testten ótkeriw kónlikpesin hám tájiriybelerin túrlendiriw.

Metodikalıq kórsetpe: Kompyuterdi testten ótkeriw degende kompyuterge xizmet kórsetiwshi dástúrlerdı túsinemiz. Bul dástúrler kompyuterdiń jumıs stolındaǵı (ПУСК) túymesin basıw arqalı ámelge asırıladı.

Пуск→Все программы→Стандартные→Служебные.

Служебные bóliminde tómendegi jumıslardı ámelge asırıw múmkin.

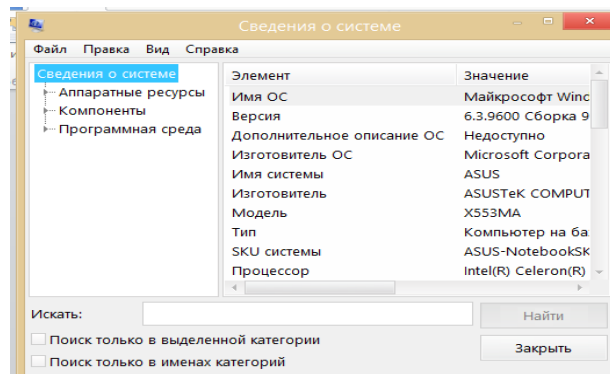

- ✓ Windowstı aktivlestiriw.
- ✓ Maǵlıwmatlardı arxivlew
- ✓ Sistemanı tiklew
- ✓ Disklerdi defragmentaciyalaw
- ✓ Disklerdi tazalaw
- ✓ Dizklerdi tekseriw
- ✓ Sistema haqqında maǵlıwmat
- ✓ Belgiler kestesi
- ✓ Basqarıw paneli

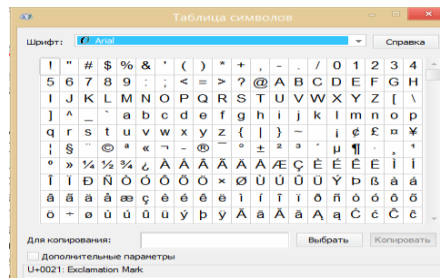
- **Windowstı aktivlestiriw:** Windowstń usı nusqasın qorǵaw ushın aktivlestiriw;
- **Maǵlıwmatlardı arxivlew:** Maǵlıwmatlardı kúilmegen baǵdardan saqlaw ushın arxivlew jumısın orınlaydı;
- **Sistemanı tiklew:** Kompyuterdiń dáslepki jaǵdayın tiklew sistemasın iske túsiredi;
- **Disklerdi defragmentaciyalaw:** Disklerdin jumısın tezlestiriw ushın usı qurılmalarda saqlanıwshı maǵlımatlardı tártiplew;
- **Disklerdi tazalaw:** Diskti kereksiz fayllardan tazalaydı;
- **Dizklerdi tekseriw:** Disk tarawların tekseriw dástúri sazlanbaǵan disklerde tekseredi. Papkalar hám tiykarǵı disktegi fayllardıń qáteliklerin anıqlaydı.

Kóbineşe bul dástúrden Windows ortalıǵınan nadurıs shıqqanda paydalanıladı;

- **Sistema haqqında maǵlıwmat:** Windows sisteması haqqında maǵlıwmat beredi;

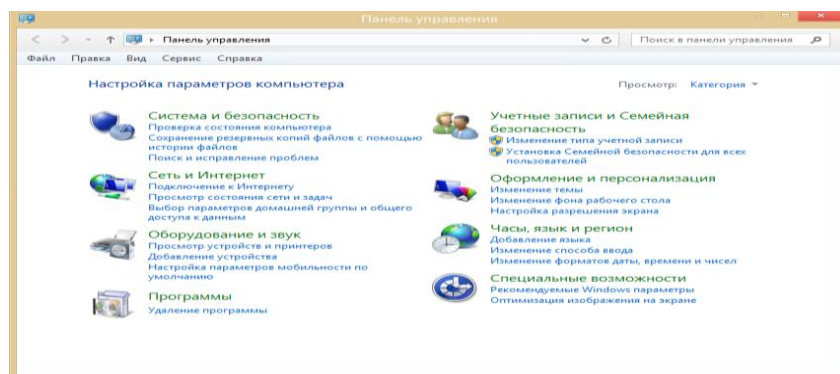

- **Belgiler keşesi:** Klaviyaturada joq belgilerdi keşte kórinisinde ańlatadı;

- **Basqarıw paneli:** Basqarıw paneli arqalı kompyuterdiń barlıq qurılımalarınıń ólshemlerin ózgeritiwge, qosımsha qurılımalardı ham programmalaradı kompyuterge ornatiwǵa boladı. (Kompyuterdiń jaǵdayın tekseriw, tarmaq hám internet, printer, modem, faks, dawıs, shrift, til, waqıt, jumıs stolın bezew, temanı ózgeritiw, programmalar hám Windowstıń arnawlı múmkinshiliklerin hám t.b. ornatiw);

Basqarıw paneli aynası tómendegi kóriniste boladı:

Tapsırmalar:

1. Kompyuterlerdiń apparat táminatı parametrlerin anıqlaw qanday ámelge asırıladı.
2. Kompyuterlerdi testten ótkeriw boyınsha maǵlıwmat beriw.
3. Служебные bólimindegilerdin wazıypaların túsindirip beriw.
4. Basqarıw panelinen ay, kún ham saattı ózgertiń.
5. Basqarıw panelinen jumıs stolınıń fonın ózgertiń.

LABORATORIYALIQ JUMIS №2

Tema: Qabıq programmalar hám arxivatorlar menen islew

Jumistiń maqseti: Totol Commander qabıq programması hám arxivatorlar menen islewdi úyreniw.

Metodikalıq kórsetpe: Jeke kompyuterler – maǵlıwmattı qayta islew ushın qollanılatuǵın universal qurılma bolıp esaplanadı.

Kompyuter tárepinen ámelge asırılatuǵın barlıq ámeller oǵan jazılǵan ámeller izbe-izligi, ol túsinetuǵın tilde anıq hám tolıq jazılǵan programma tiykarında ámelge asırıladı.

Kompyuterden tolıq paydalanıw ushın onda qanday programmalar bar hám bul programmalar qanday wazıypalardı ámelge asırıwı múmkinligi haqqında maǵlıwmatqa iye bolıwımız kerek. Kompyuter ushın jazılǵan programmalar shártli túrde onı 3 túrge bóliw múmkin:

1. Ámeliy programmalar.
2. Sistemalı programmalar
3. Instrumental programmalar.

Ámeliy programmalar – paydalanıwshı ushın zárúr bolǵan qanday da bir taraw máselelerin sheshiw ushın arnalǵan: Tekst processorları, kesteli processorlar, maǵlıwmatlar bazasın basqarıw sistemaları, buxgalteriyalıq programmalar, prezentaciya jaratıw programmaları, grafikalıq programmalar, kompyuter oýınları, foto, videofilm programmaları kiredi.

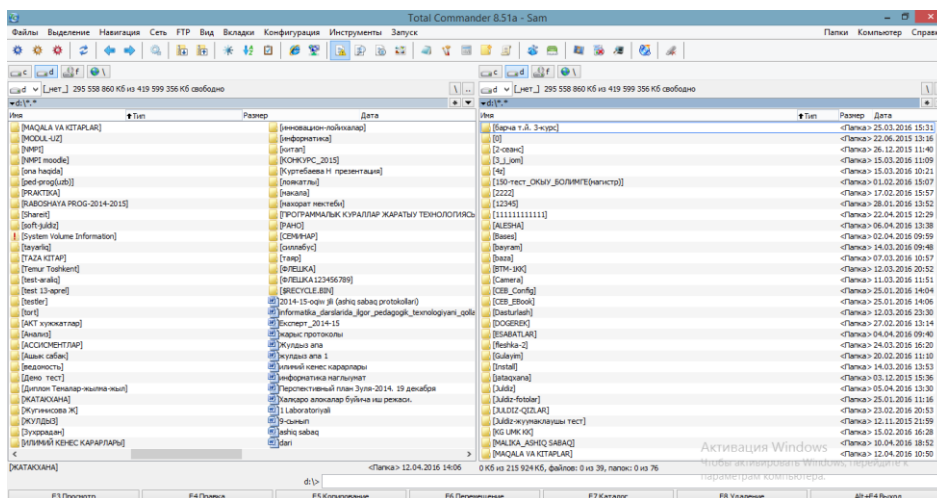
Instrumental programmalar – jańa programmalar jaratıwda paydalanatuǵın programmalar esaplanadı. Ámeliy programmalar qanıqpáǵan ayırım programmistler ózleri jańa programmalar jaratadı. Házirgi jaǵdayda (Windows) isleytuǵın programmalar, C, C++, C++Sharp SI, SI⁺⁺, Paskal, Vizual Beysik, Delphi hám basqalar bolıp tabıladı.

Sistemalı programmalar – kompyuterdiń jumıs islewin basqaradı hám onıń túrli qurılmalrı arasında baylanıstı payda etedi. Operatsion sistema paydalanıwshı hám kompyuter arasında baylanıs ornalıwdı, kompyuterdi basqarıwdı, kompyuter resurslarınan durıs paydalanıw hám basqalardı támiyinlewshı programmalar. Máselen, UNIX, MS DOS, OS/2, Linux, Dopix, WINDOWS XP, WINDOWS 7, WINDOWS 8, MACINTOSH hám basqalar. Bunnan tısqarı xızmet qılıwshı programmalar da bar.

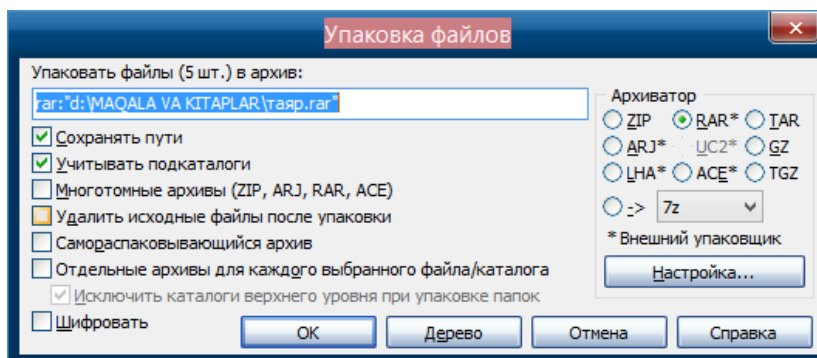
Utilitalar - járdemshı ámellerdi orınladı hám kompyuter islewin qolaylastırıwshı programmalar. Utilitalarǵa antivirus programmaları, arxiv programmalar, kompyuterdi diagnostika qılıwshı programmalar misal boladı.

Drayverler sırtqı qurılma menen islew imkaniyatın jaratadı, OS nın imkaniyatların keñeytirip beredi.

Qabıq programmalar - paydalanıwshınıń kompyuterdegi jumısın qolaylıraq hám kórgizbeli payda etedi. Buǵan mısál retinde Total Commanderdi keltirip ótemiz.

Arxivlengen fayl dep bir neshe fayllardıń jıynalıp, kólemin kishireytip bir faylǵa jaylastırılıwına aytamız, onı zárúr bolǵanda dáslepki jaǵdayǵa qaytarıw múmkin. Fayllardı arxivlew ushın Total Commander qabıq programmasında arxivlenetuǵın fayl hám papkalardı belgilep alıp Alt hám F5 túymelerin birge basamız.

Payda bolǵan dialog aynadaǵı **Архиватор** bóliminen arxivatorlardıń birin tanlaymız hám OK túymesin basamız.

Arxivlengen fayldı arxivten shıǵarıw ushın fayldı belgilep Alt hám F9 túymelerin birge basamız.

Тәпсирмалар:

1. Windows operatsion sistemasında ámeliy programmalaradı kórsetiń
2. Windows jumıs stolındaǵı yarliklardıń wazıypasın úyreniń
3. Пуск tiykarǵı menyuda jaylasqan bólimlerdiń wazıypaların úyrenip shıǵıń.
4. Windows programmalar paketine (Paint, WordPad, Блокнот, Калькулятор) mısallar keltiriń
5. Windows jumıs stolında óz familiyańız (Alieva) benen papka jaratıń
6. Familiyańız benen dúzilgen papka ishinnen atıńız (Aziza) benen fayl dúziń.
7. Papkańızdı (Alieva) óshiriń hám qayta tikleń.
8. Fayllardı arxivlew qanday ámelge asırıladı.

9. Öziniñizdiñ jaratqan faylıñızdı (Aziza) arxivleñ.
10. Arxiv faylın arxivten shıǵarıwdı kórsetiñ.
11. Total Commander qabıq programması interfeysi menen tanısıp shıǵıñ.
12. Total Commander qabıq programmasında fayl hám papkalar menen islew ámellerin kórsetiñ.
13. Total Commander qabıq programmasında ámelge asırılatuǵın ámeller haqqında jazıñ.
14. Total Commander de fayllardı arxivlew usılların kórsetiñ

LABORATORIYALIQ JUMIS №3

Tema: Tekstli hújjetlerde belgi, abzac hám dizimlerdiñ qásiyetlerin sazlaw. Wordta grafika menen islew. Wordta kesteler menen islew. Bet parametrlerin sazlaw. Tekstli hújjetlerde formatlawdı avtomatlastırıw. Wordta makroslar

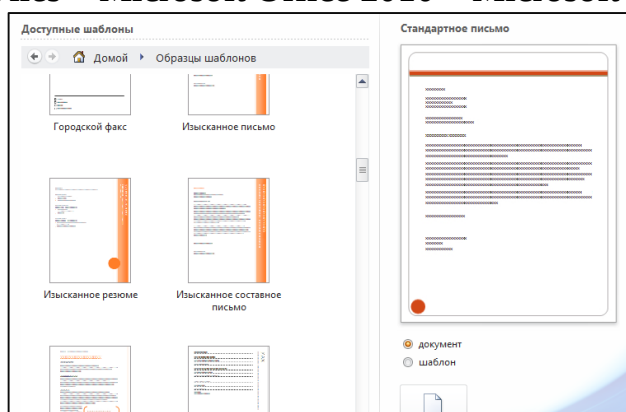
Jumistiñ maqseti: Tekstli hújjetler menen islep úyreniw, tekstke grafikalıq ob'ektlerdi ornatiw, kesteler dúziwdı úyreniw.

Metodikalıq kórsetpe: **WORD** - tekstli hújjetlerdi dúziw, kózden ótkeriw, qayta islew hám baspadan shıǵarıw ushın xizmet qıladı.

WORD- járdeminde qálegen kórinistegi hújjetti júdá tez hám joqarı sıpatlı tayarlaw múmkin. Programmanıń jáne bir qolaylı tárepi sonnan ibarat, onda bir neshe hújjetler menen islew, yaǵnıy olardı qosıw, bir jerden ekinshi jerge kóshiriw, tekst janına kórinis túsiriw, háriplerdi qálegen kóriniste yamasa ólshemde baspadan shıǵarıw múmkin.

Wordtı iske túsiriw tómendegi jollar arqalı ámelge asırıladı:

1. Windows jumis stolında túymesine mishkanıń shep túymesin eki márte basıp ámelge asırıladı.
2. Пуск – Программы – Microsoft Word 2010
3. Tez iske túsiriw paneli arqalı túymesine mishkanıń túymesi bir márte basıladı.
4. Program Files – Microsoft Office 2010 – Microsoft Word 2010

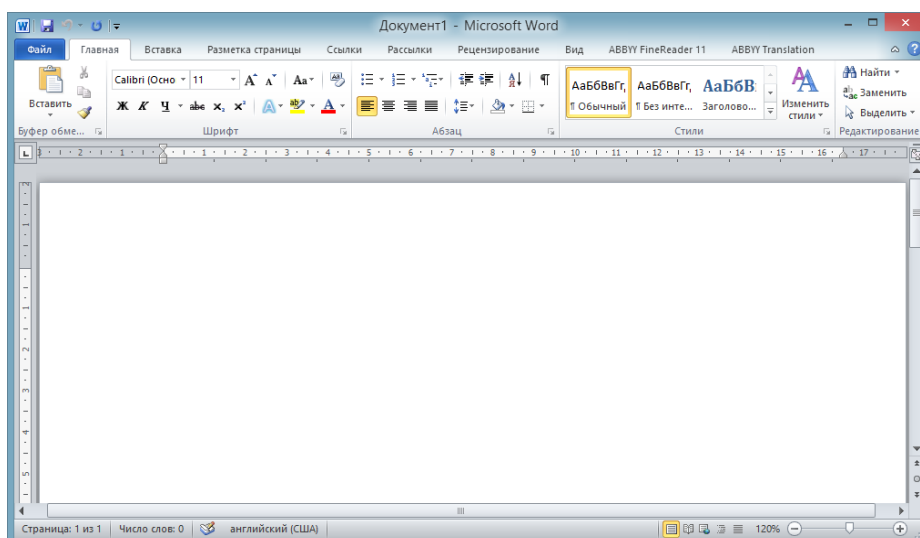

Programmadan shıǵıw tómendegi qálegen jollar arqalı ámelge asırıladı:

1. Sistemalı menyu – Закрыть
2. túymesi arqalı
3. Файл – Закрыть
4. Alt + F4

Word ti iske túsirgennen keyin, onıń aynası ekranǵa shıǵadı. Ayna elementleri tómendegilerden ibarat:

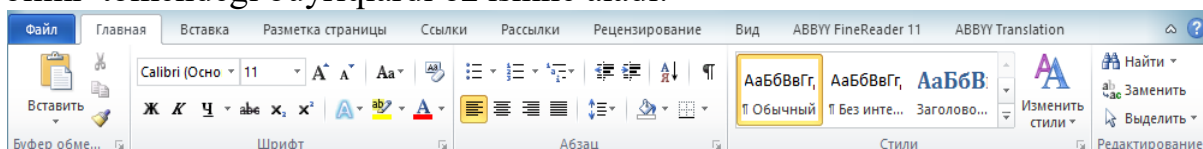
1. atama qatarı;
2. menyu qatarı;
3. úskeneler paneli;
4. gorizontal hám vertikal sızǵışlar;
5. gorizontal hám vertikal ótkizgish sızıqları;
6. jumısshı maydan;
7. jaǵday qatarı.

Bul standart kórinisten tısqarı **Вид** bólimi arqalı ayna kórinisin, basqa kerekli ásbaplar panelin iske túsiriw, masshtabtı ózgertiw, kolontitul qoyıw hám t.b. jumısın ámelge asırıw múmkin. Menyudıń **Файл** bólimi arqalı jańa fayl, bar bolǵan fayldı ashıw, saqlaw, jiberiw, baspadan shıǵarıw, jabıw hám t.b. lardı ámelge asırıw múmkin.

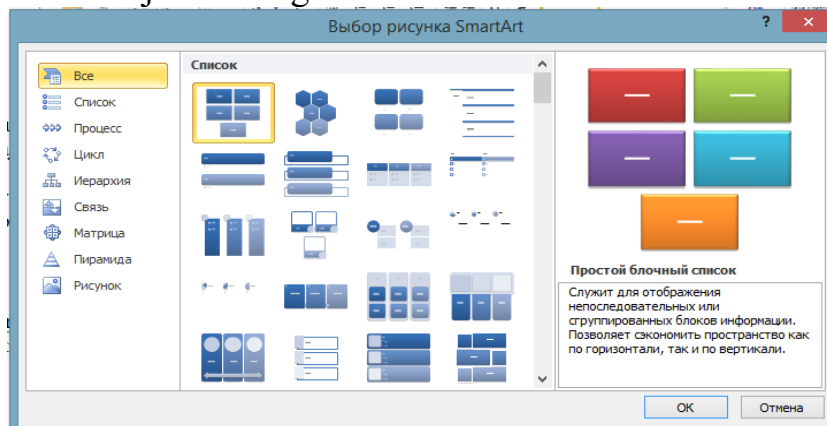
WORD PROGRAMMASINDA TEKSTLER MENEN ISLEW IMKANIYATLARI

Word programmasınıń tekstler menen islew imkaniyatı hár túrli. Onıń ushın arnawlı menyudıń **Главная** bólimi buyırıqlarınan paydalanıw múmkin. **Главная** bólimi tómendegi buyırıqlardı óz ishine aladı:

Главная bólimi арқалы tiykarǵı shriftlar menen islenedi hám tekstler turǵan orındı ózǵertiriw múmkin. Tekstlerdiń reńin, shriftin, ólshemin, stilin ózǵertiw hám basqa da ámeller isleseк boladı.

Вставка bóliminde qatarlardı ózǵertiw, kesteler menen islew, tekst qasına súwret, avtofigura, diagramma, fotosúwret, SmartArt, gipermúrájet, kolontitullar, simvol hám formulalardı jazıwımızǵa boladı.

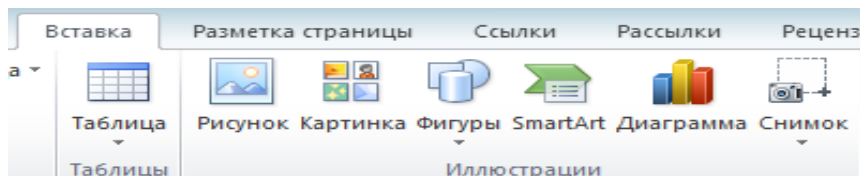
WordArt tayar jazılardıń 30 túrli kollekciyası bolıp tabıladı. Bul tekstti shıraylı, ajıralıp, kórsetip turıwǵa xızmet qıladı. WordArt imkaniyatınan paydalanıwıńız ushın túymesin basasız.

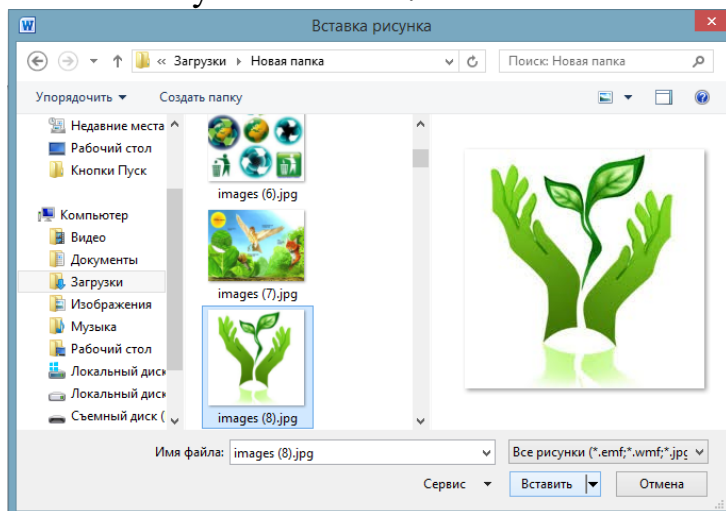
Kórinislerden birewin tańlaysız hám ekranǵa shıqqan dialog aynaǵa kerekli tekstti teresiz.

MICROSOFT WORDTIŇ GRAFIKALIQ IMKANIYATLARI.

Microsoft Wordtiń grafikaliq imkaniyatları hár túrli reńli kóriniste. Menyudiń **Вставка** → **Иллюстрации** bólimi арқалы tómendegi imkaniyatlardan paydalanıwımız múmkin.

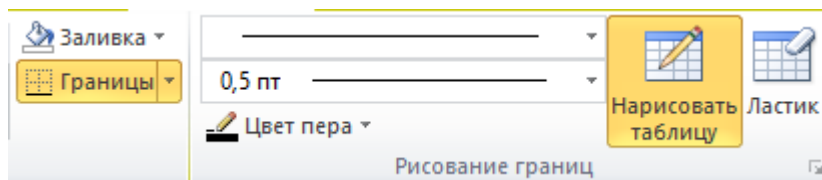
Misalı, teksttiń qasına súwret qoyıw ushın Рисунок túymesі basıladı. Monitorda Вставка Рисунка аynası payda boladı hám súwret tańlanıp, tómengi bólimдегі Вставить túymesі basıladı.

Microsoft Word 2010 programmasında tablica jaratıw usılları bir qansha:

1. Tablicanı ásbaplar paneli arqalı sızıw («Нарисовать таблицу»);
2. Qatar hám baǵana elementlerin kórsetken halda tablica qoyıw («Вставить таблицу»);
3. Tekstli maǵlıwmatlardı tablicaǵa ótkeriw («Преобразовать текст в таблицу»);
4. Microsoft Excel programmasındaǵı tablicanı qoyıw («Таблица Excel») Onıń ushın menyudıń Таблица bólimin ishke túsiriw kerek.

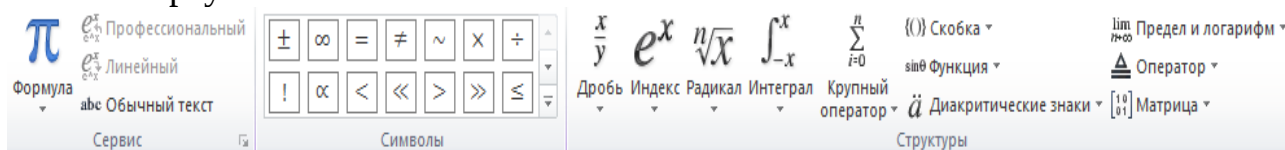
Нарисовать таблицу buyırǵın tańlasaқ tómendegi ásbaplar paneli ekrangá shıǵadı:

Bul buyırıqlar arqalı qálem menen sızıw, óshiriw, sızıqlar qalınlıǵın hám túrlerin ózgertiw, shegaralar reńin, fonin ózgertiw, ketekler menen bolatuǵın har qıylı buyırıqlar, keste ishindegi maǵlıwmatlar menen islew imkaniyatı bar.

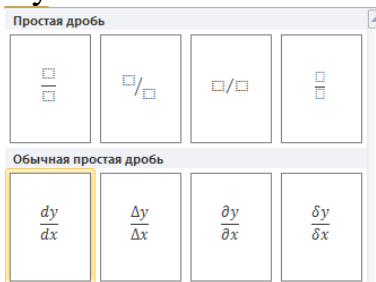
№	Familiyasi	Ati	Mánzili	Telefon nomeri

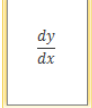
Wordta matematikalıq formulalardı jazıw ushın Вставка menyusi Формула bóliminen paydalanamız.

Máselen: $\frac{1 + \cos(x + y)}{e^x - 2y/(1 + x)}$ formulasın jazıw ushın

1. Дробь bólimin tańlaymız.

2. Payda bolǵan aynadan birewin tańlaymız.
3. Formula jazıwdı baslaymız.
4. Formuladaǵı e^x di jazıw ushın indeks bóliminen paydalanamız.
5. Nátiyjede tómendegi kórinis payda boladı hám Enter túymesi basıladı.

$$\frac{1 + \cos(x + y)}{e^x - 2y/(1 + x)}$$

Tapsırmalar:

1. Tekstli hújjetlerde belgi, abzac hám dizimlerdiń qásiyetlerin sazlaw.
2. Wordta tekstler arasına súwretler ornatıń.
3. Wordta matematikalıq formulalardı jazıp kórsetiń.

$$g = \frac{1 + \cos(x + y)}{e^x - 2y/(1 + x^2 * y^2)} * x^3 + \arcsin(y)$$

$$W = \begin{cases} x^3 \sqrt{x-a}, & x > a \\ x \sin(ax), & x = a \\ e^{-ax} \cos(ax), & x < a \end{cases}$$

4. Wordta topar talabalariniń familiyaların, atın, tuwılǵan jılın, telefon nomerin tablicaǵa jaylastırıń.
5. Wordta jazılǵan betlerdi súwretli ramka menen bezeń.
6. Bet fonin ózgertiń.
7. Tayar tekstli hújjetlerdi baspadan shıǵarıń.
8. Wordta jazılǵan maǵlıwmatlarıńızdı ózińizdiń papkańızda (Alieva) saqlań.

LABORATORIYALIQ JUMIS №4

Tema: Elektron keste redaktorında maǵlıwmatlardı statistikalıq qayta islew hám olardıń diagrammasın qurıw

Jumistiń maqseti: EXCEL elektron kestesini menen islewdi uyreniw. Funkciya hám formulalar menen islep uyreniw.

Metodikalıq kórsetpe: Elektron kesteler menen islewshi EXCEL programması esaplaw ámellerine tiykarlangan jaǵdayda keste kórinisindegi maǵlıwmatlardı qayta islew ushın, hám de esaplawlar nátiyjesi bolǵan sanlı mánisler tiykarında túrli kórinistegi diagrammalar jaratıwǵa mólsherlengen.

Kompyuterler sanlı maǵlıwmatlardı keste kórinisinde sáwleleniw hám onıń ústinde hár qıylı esaplaw ámellerin orınlawǵa imkan jaratıp beredi.

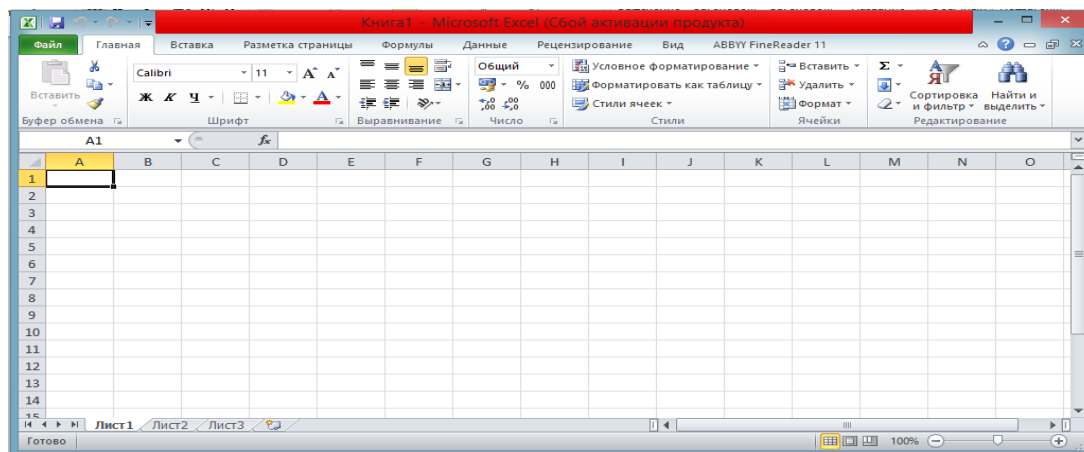
Keste maǵlıwmatlardı saqlaw hám qayta islep shıǵıw ushın arnalǵan kompyuter programmaları elektron kesteler dep ataladı.

Microsoft Excel programmasında hár qıylı keste kórinisindegi maǵlıwmatlar bazası menen islewge arnalǵan bolıp, ekran yacheykalardan ibarat hám hár bir yacheyka shaxmat taxtasına uqsaqan óz adresine iye. Bul maǵlıwmatlar bazası menen islegende har bir yacheykada jaylasqan maǵlıwmattan paydalanıw hám onnan paydalanıp, basqa bir jańa maǵlıwmat payda etiwge imkan beredi. Bul programma tiykarınan bank sistemasına uqsaqan maǵlıwmatlar bazası menen islewshiler ushın arnalǵan hám júda kóp imkaniyatlarga iye.

Programmanı júklew ushın «Пуск» tuymesini basılıp «Программы» bóliminen Microsoft Office tańlanadı hám Microsoft Excel 2010 ústine basıladı.

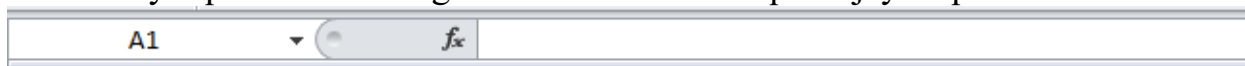
EXCEL de hár qanday hújjet jumısshı kitap dep ataladı hám .xls keńeytpeli shablonlar menen súwretlenedi. Jumısshı kitap bir neshe betlerden ibarat bolıp, birinshi jumısshı kitapqa Книга1 degen at beriledi, taza kitapta 255 jumısshı betler boladı.

EXCEL programmasınıń jumısshı aynası tómendegi bólimlerden ibarat: atama hám menyu qatarları, úskeneler paneli, formula hám jaǵday qatarları hám de jumıs kitabı aynası.

EXCEL dıń tiykargı menyu qatarı toǵız bólimnen ibarat.

Menyu qatariniń tómengi bóliminde formula qatarı jaylasqan:

Matematikalıq formulalar menen islew

Elektron kestelerde kestelerge kiritilgen eń birinshi mánislerden belgili formula tiykarında jańa mánislerdi payda etiw múmkin.

Hámme formulalar (=) belgisi menen baslanadı. Formulalar programmalaştırıw tillerindegi sıyaqlı bir qatarǵa jazıladı. Keri jaǵdayda ol ápiwayı tekst bolıp túsiniledi. Formulardı jazıwda kesteler adresinen paydalanıw múmkin. Kesteler adresi absolyut kóriniste alınǵan jaǵdayda formulanı kóshiriw waqtında ol ózgermeydi. Formula tuwrıdan –tuwrı yasheykaǵa yamasa formula kiritiw jerine jazıladı.

CYMM											
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	L
1											
2		Talabaların joriy va oraliq nazorat ballari yig'indisi									
3											
4	Nº k/k	Talabaning familiyasi, ismi	Joriy nazorat				Oraliq nazorat			Jami	%
5			10	10	10	10	40	15	15	30	70
6	1	Ametova Sh	8	7	7	7	29	12	12	24	=K6*100/70
7	2	Kabilova	7	7	7	8	29	11	10	21	50
8	3	Sapurova M	7	6	6	6	25	10	11	21	46
9	4	Dauletmuratova Z	8	7	8	8	31	12	12	24	55
10	5	Jansilkaganova G	7	6	7	7	27	10	10	20	47
11	6	Uzakbaeva X	7	6	6	6	25	10	9	19	44
12	7	Turdimuratova A	7	7	7	8	29	11	11	22	51
13	8	Jumabaeva Z	7	7	7	7	28	11	11	22	50
14	9	Jadigerova G	7	7	7	7	28	11	11	22	50
15	10	Rametova A	7	6	6	6	25	10	9	19	44

Ushbu yacheykada
(L6) K6 yacheykaning
qiymatini 100 ga
ko'paytirib 70 ga
bo'lingan, talabaning
toplagan ballarining
foyizi aniqlangan

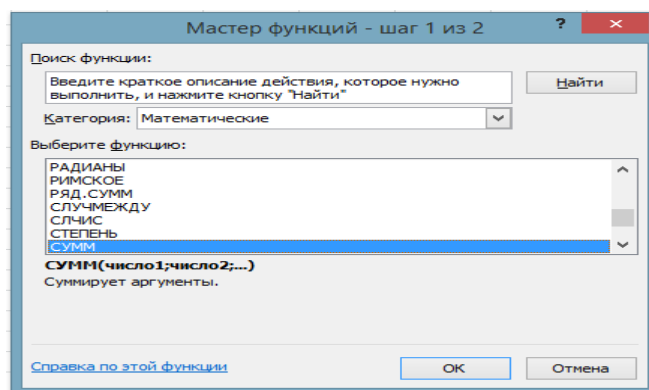
Excelde formuladan tısqari, túrli tarawlar boyınsha standart funkciyalar da bar bolıp, olar tómendegiler:

- ◆ Matematikalıq, arifmetika hám trigonometriya funkciyalari;
- ◆ Sáne hám waqıt penen islew funkciyalari;
- ◆ Finanslıq funkciyalar;
- ◆ Xabar menen islewshi funkciyalari;
- ◆ Massivler islew funkciyalari;
- ◆ Maǵlıwmatlar bazası menen islew funkciyalari;
- ◆ Statistikalıq funkciyalari;
- ◆ Tema funkciyalari.

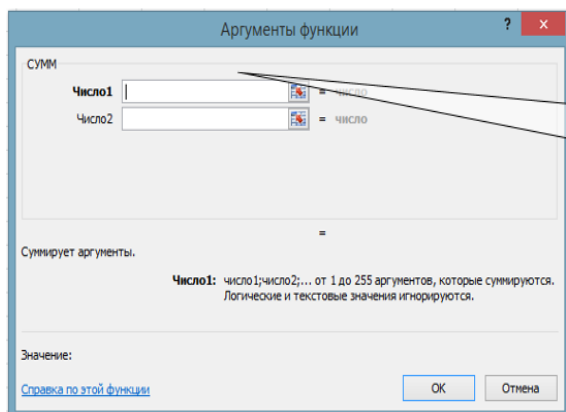
Funkciyani kiritiw masteri járdeminde funkciyalardı kiritiw.

piktogramması basılǵannan keyin súwrettegi ayna payda boladı. Kategoriya (joqarıda), funkciya (tómende) bólimleri tańlap alınadı.

Argumentler kestden kursor arqalı kórsetiledı.

Argumentler kiritiletug'ın qatarlar

Microsoft Excel diń matematikalıq hám mánis funkciyalarınıń dizimi tómendegiler:

- ◆ SRZNACH (argumentler dizimi) – argumentlerdiń orta arifmetikalıq mánisin esaplaydı.
- ◆ MAKС (argumentler dizimi) - argumentlerdiń maksimumın anıqlaydı.
- ◆ MIN (argumentler dizimi) – argumentlerdiń minimumın anıqlaydı.
- ◆ FAKTR (san) – pütün san faktorların esaplaydı.
- ◆ KOREN (san) – kvadrat korenin esaplaydı.
- ◆ ABS (san) – sannıń modulin anıqlaydı.
- ◆ LN(san) – sannıń natural (e-tiykarlı) logarifmdi esaplaydı .
- ◆ SIN(san) – radian ólshewinde berilgen múyesh sinusın anıqlaydı.
- ◆ COS(san) – radian ólshewinde berilgen múyesh kosinusın anıqlaydı.
- ◆ TAN(san) – radian ólshewinde berilgen múyesh tangensin anıqlaydı.

Joqarıda keltirilgen hám basqa funkciyalardan paydalanıwda Excel diń ózinde keltirilgen dizimnen ańsat paydalanıwıńız múmkin.

Excel de mánis funkciyalarıda kiritilgen. Olardan siz benen Beysik tilinde funkciyalar qanday jazılsa, sonday etip jazıladı.

Mısalı:

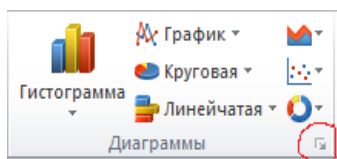
IF(<logikalıq ańlatpa>,<1-ańlatpa>,<2-ańlarpa>). Logikalıq ańlatpanıń natiyjesine qarap, birinshi yamasa ekinshi ańlatpalar orınlanadı.

Diagramma hám grafiklerdi payda etiw

Excel járdeminde kestege kiritilgen sanlı maǵlıwmatlardıń diagrammaları hám grafikleri jaratıladı. Diagrammalar hám grafiklerdi sıızıw ushın Excel de júdá úlken imkaniyatlı járdemshi «Diagrammalar» bar. Usı járdemshi quralda hár túrli

diagrammalar quriladı. Diagrammanı berilgenler jaylasqan bette, basqa bette hâtte basqa kitapta payda etiw mûmkin.

«Diagrammalar» járdeminde diagramma qurıwın kórip shıǵamız:

Usı súwret basqarıw piktogrammalarında tıshqansha menen belgilegende payda boladı. Súwrettiń shep tárepindegi dizimge diagramma túrleri, oń tárepte onıń kórinisleri berilgen. Kerekli túr hám kórinistegi diagramma tańlangannan keyin diagramma payda boladı.

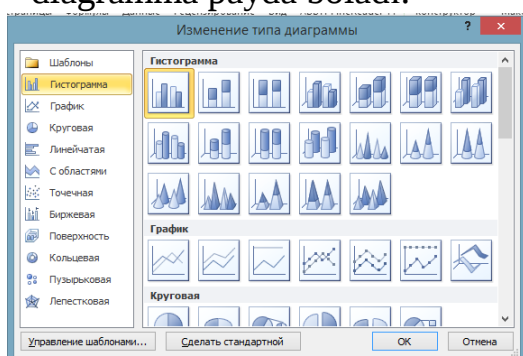

Diagramma payda bolǵannan soń menyu qatarında Diagramma menen islew bólimi kórinedi: Конструктор, Макет, Формат

Конструктор járdeminde diagramma tipin, berilgenler menen islew, diagramma maketi, stildi ornatiw mûmkin.

Макет járdeminde súwret, forma, jazıw qoyıw, diagramma dógeresine jazıw, fon, dodalaw, quramın ornatiwǵa boladı.

Формат járdeminde forma stilin, WordArt stilin ornatiw, tártiplestiriw, ketek ólshemlerin qoyıw mûmkin.

Hár bir diagrammada hesh bolmaǵanda bir ózgeshelik bar, ol maǵlıwmatlardı basqasha súwretlew imkanın beredi. Diagrammalar túrleri járdeminde maǵlıwmatlarıńızdı har túrli anıq súwrette ushratasız.

Тәпсирмалар.

1. EXCEL programmasın iske túsiriń.
2. EXCEL tiykargı menyusiniń bólimleri menen tanısiń.
3. Jumısshı kitap hám jumısshı betler menen islewdi úyreniń.
4. Jumısshı kitaptıń 1-betine gruppа talabaları haqqında maǵlıwmat (fамиliya, atı, ákesiniń atı, úy mánzili hám tuwılǵan jılı) kiritiń.
5. Jumısshı kitaptıń 1-bet atın gruppа atı menen atań.
6. Ketekler ústinde hár qıylı ámellerdi orınlań, yaǵnıy keteklerdi ajıratıw, formatlaw, maǵlıwmatlardı dúzetiw hám.t.b.
7. Shriftlerdiń hár qıylı tipleri menen islewdi úyreniń.

8. Familiyası jazılğan baǵananı TimesNewPoman shriftinde, 14 shrift ólsheminde, kók reńde, kursiv kórinisinde orınláń.
9. Familiyası jazılğan baǵanada Сортировка hám фильтрден paydalanıń.
10. Arifmetikalıq esap-kitap jumısların orınlawdı úyreniń.
11. Kestedegi maǵlıwmatlardı saralawdı kórsetiń.
12. Gruppadaǵı talabalardıń pánler boyınsha toplaǵan kúndelik hám aralıq balların esaplań.
13. Gruppa talabalarınıń toplaǵan ballarınıń diagrammaların hár qıylı kóriniste kórsetiń.
14. Test sorawların keste kórinisinde jazıń hám formatlań.
15. Funktsiyaların grafigin jaratıń.
16. D5 ketekshede qanday nátiyje payda boladı?

	B	C	D
2	5	2	1
3	6	8	3
4	8	3	4
5			=OKPYГJI(CYMM(B2:D4)/7;2)

17. D5 ketekshede qanday nátiyje payda boladı?

	B	C	D
2	7	12	0
3	5	4	37
4	8	3	4
5			=CYMM(B2:C3)/7

18. Berilgen maǵlıwmatlardı kestege kiritiń hám usı kesteden paydalanıp “Juwmaq” yacheykasına “Informatika” hám “Ximiya” pánlerinen “AB, KB” balların esaplawshı formula kiritiń.

№	F.I.O	Informatika			Ximiya		
		AB	KB	Juwmaq	AB	KB	Juwmaq
1	Aytmuratov Baxbergen	15	8		14	10	
2	Shamuratov Salamat	14	9		13	9	
3	Seylxanov Beket	13	7		12	7	
4	Madreymova Gulnaz	12	10		15	6	
5	Sultamuratova Sarbinaz	10	6		12	8	
6	Baltabaev Shoxrux	11	9		11	10	

1. List atın “gruppa” dep ózgeritń
2. Kestede kórsetilgen maǵlıwmatlar tiykarında diagrammasın jaratıń hám diagrammanı bólek listte jaylastırıń.
3. Tapsirmanı orınlaw izbe-izligin túsindirıń.

LABORATORIYALIQ JUMIS №5

Tema: Excelde maǵlıwmatlardı jıynaw texnologiyası hám olardı qayta islew (test sinawlari ushin xabar sistemaların jaratıw). Excelde sorawnama járdeminde maǵlıwmatlardı avtomatlastirilǵan qayta islew processı

Jumistiń maqseti: EXCEL elektron kestesı menen islewdi uyreniw. Funkciya hám formulalar menen islep uyreniw.

Máseleniń qoyılıwı: MS Excel programmasında test jaratıw usılın úyrenip shıǵıw.

Metodikalıq kórsetpe: MS Excel programmasında tómendegi kórinis payda etiledi:

	1	2	3	4	5	6	7
1	Informatika boyınsha test						
2							
3							
4							
5	1-soraw	MS Word qanday programma					
6			1) tekst processori				
7			2) keste redaktori				
8			3) pochta programmasi				
9			Juwapti kiritiń:				
10	2-soraw	Noutbukta bar al jeke kompyuterlerde joq ol ne					
11			1) Klaviatura				
12			2) Web-camera				
13			3) touchpad				
14			Juwapti kiritiń:				

Bul jerde test sorawları kiritiledi.

Durıs juwap kiritilgenin anıqlawshı funkciya taza Лист2 ge jazıladı hám onıń kórinisi tómendegishe payda boladı:

	1	2	3
1	Juwap	1-soraw	
2		2-soraw	
3			
4			
5			

Keyin 3-shi baǵanaǵa Если funkciyası járdeminde test sorawına juwaptı durıs yáki qáte belgilengenligin aytıwshı funkciya jazıladı.

ЕСЛИ funkciyası kórinisi

=Если(shárt; “eger shárt orınlansa”; “eger shárt orınlambasa”)

Berilgen misalda juwap nomerine qarap duris juwaptı tekseriw ushın funkciya ornatıladı. Hár bir funkciya yamasa formula qoyıw ushın “=” belgisi menen baslanadı.

MS Word qanday programma		
1) tekst processori		
2) keste redaktori		
3) pochta programmasi		
Juwapti kiritiń:		

Если funkciyası kórinisi:

=ЕСЛИ(Лист1!R[8]C[2]=1;"duris";"qate")		
1	2	3
Juwap	1-soraw	duris
	2-soraw	qate

Endi neshe sorawǵa duris juwap saylaǵanın shıǵarıwshı **СЧЁТЕСЛИ** funkciyasınan paydalanıladı:

СЧЁТЕСЛИ funkciyası kórinisi.

=СЧЁТЕСЛИ(<diapazon>; <sanlatuǵın mánis>)

Mısalda duris degen mánisti sanaytuǵın funkciyanıń jaratılıwı:

R3C3				=СЧЁТЕСЛИ(R[-2]C:R[-1]C;"duris")			
	1	2	3				
1	Juwap	1-soraw	duris				
2		2-soraw	qate				
3	Duris juwaplar sanı=						1

Тапсырмалар:

1. MS Excelde funkciyalardan paydalanıw qanday ámelge asırıladı?
2. MS Excelde Если funkciyasın túsindirıń.
3. MS Excelde bir neshe yacheykalardı birlestiriwdi aytıp beriń
4. MS Excelde taza list jaratıw qanday orınlanadı.
5. СЧЁТЕСЛИ funkciyası waziypası.

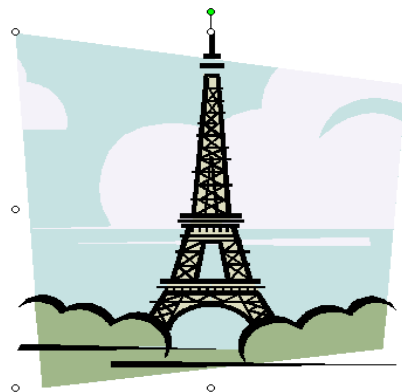
LABORATORIYALIQ JUMIS №6

Тема: Oqıw procesi ushın úyretiwshi prezentaciya jaratıw. Power Point programması járdeminde tekstli tapsırmalar jaratıw

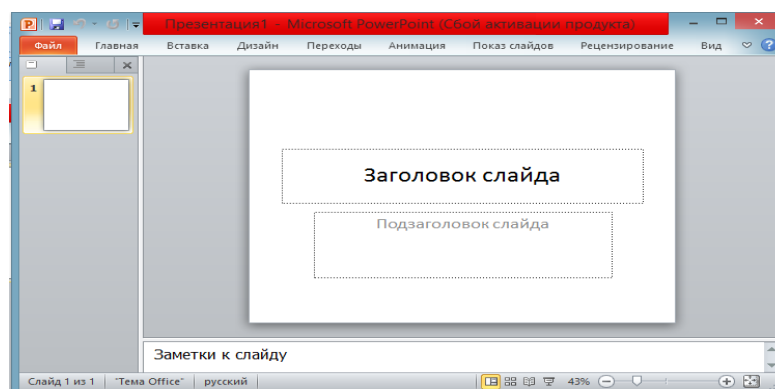
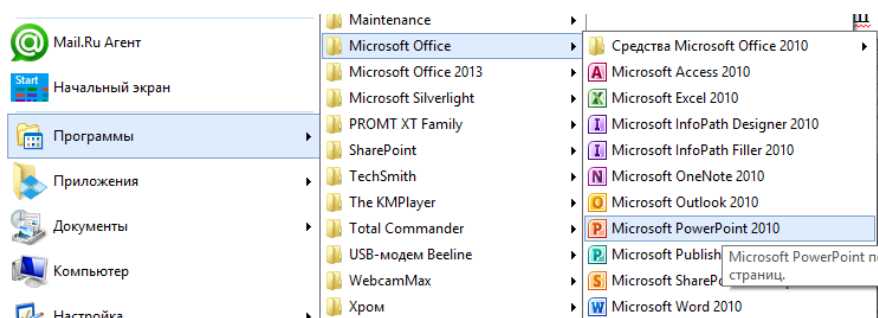
Jumistiń maqseti: Power Point programması járdeminde oqıw procesi ushın úyretiwshi prezentaciya jaratıw hám tekstli tapsırmalar jaratıwdı úyreniw

Metodikalıq kórsetpe: Power Point prezentacion (prezentaciya) grafikli programma qatarına kiredi. Bul programma ózinde tekstler, súwretler sxemalar grafikler, animaciya effektleri, dawıs, videokliplerden ibarat bolǵan slaydlar payda etiw imkanın beredi. Slaydlar izbe-izliginen payda bolǵan prezentaciyanı kompyuter ekranında videomonitor hám úlken ekranlarda kórsetiw múmkin. Prezentaciya dúziw degeni –bul slaydlar izbe-izligin kóriw hám bezek beriw. Power Point grafik processorınıń menyusi 9 bólimnen ibarat. Olardıń qısqasha táriypi tómendegishe:

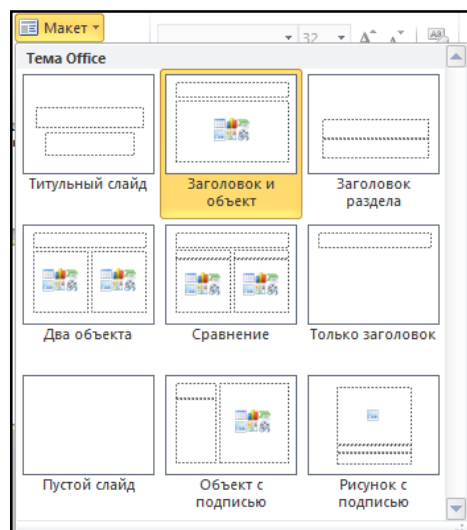
Fayl, Главная, Вставка, Дизайн, Переход, Анимация, Показ слайдов, Рецензирование, Вид

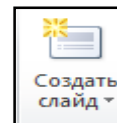
Power Point programmasın iske túsiriw ushın **Пуск-Программы- Microsoft Office-Microsoft Power Point** 2010 dı tańlaw lazım. Nátiyjede programma óz jumısın baslaydı. Programmanıń shep panelinde slaydlar hám olardıń dúziliwi kórsetilgen. Oń tárepte bolsa kórsetpelerdi jaratıw usılları kiritilgen. Programma orayında jumıs maydanı jaylasqan bolıp barlıq jumıs usı jerde ámelge asırıladı.

Заголовок слайда bólimine tema jazıladı. Máselen: **Тáлимде хабар texnologiyaları páninen laboratoriya jumısları**. Подзаголовок слайда bóliminde bolsa usı temaǵa baylanıslı reje yamasa avtordıń atı, familiyası jazılıwı múmkin. **Jugnisova Juldiz**

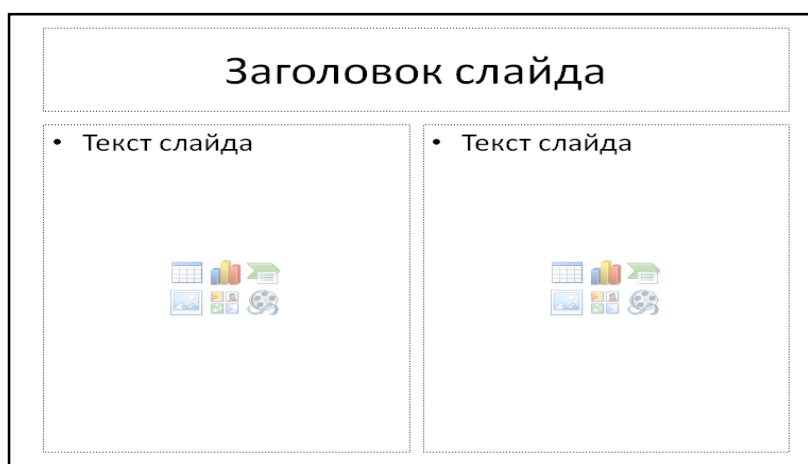

Кóргизbeniń ekinshi betin jaratıw ushın

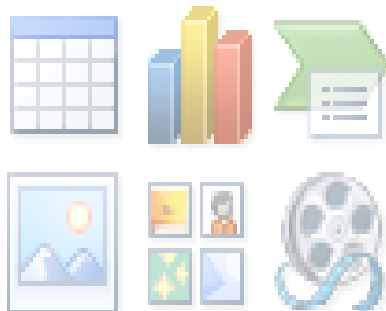

menyudiń **Главная** bólimindegi túymesin basamız.

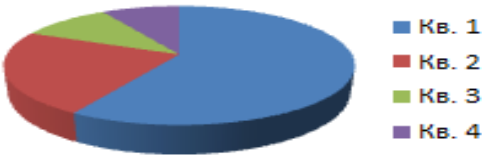
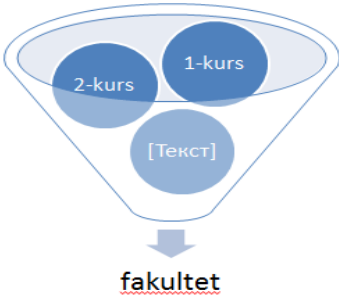
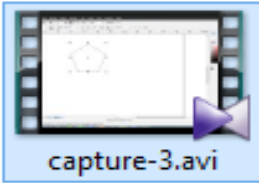
Макет bólimi арqalı kóргizbemizdiń ekinshi betiniń temasın yamasa dúziliwin tańlaymız. Máselen; Два объекта.

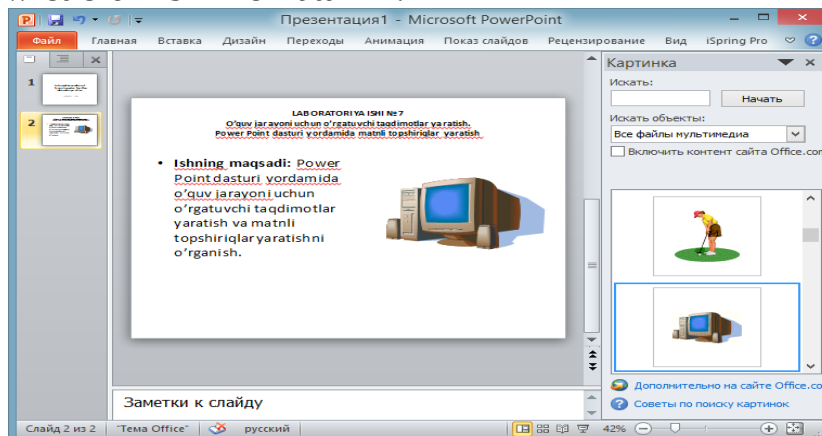
Bul jerde **Заголовок слайда** bólimine tema boyınsha kishi temashalar yamasa tema bólimi jazıladı. Máselen: **laboratoriya jumısı №7**. Shep táreptegi **Текст слайда** bólimine bolsa usı temaǵa tiyisli túsinikler, reje yamasa ámeliy bólimin jazıw múmkin. Оń tárepindegi **Текст слайда** bólimine tekst yamasa tómeneinde берілген 6 obekttiń birin tańlawıńız múmkin.

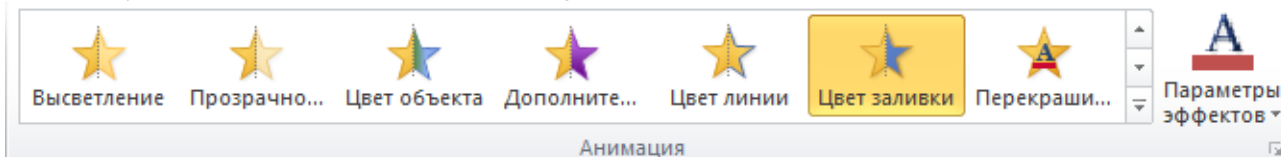
- 1-Keste
- 2-Diagramma
- 3-SmartArt
- 4-Súwret
- 5-Kartina
- 6-Video súwret

1	Keste	<table><tr><th>2010</th><th>2011</th><th>2012</th><th>2013</th><th>2014</th></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>	2010	2011	2012	2013	2014					
2010	2011	2012	2013	2014								
2	Diagramma	Продажи 										
3	SmartArt											
4	Súwret											
5	Kartina											
6	Videosúwret											

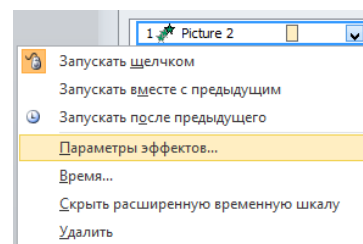
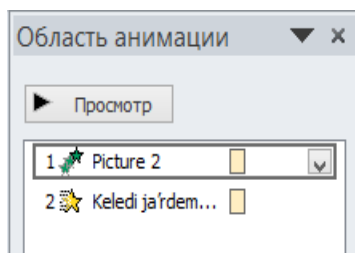
Máselen: kartina ornatiw ushın 5-kartina túymesin basıp Word dártúrindegidey payda bolǵan súwretlerdiń birin ornataмыз.

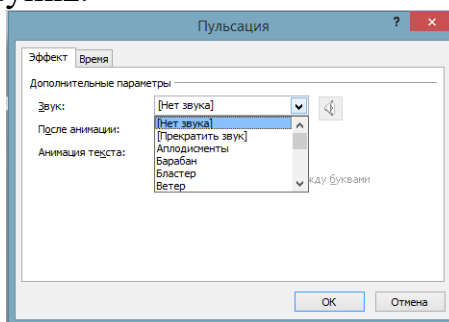
Tayar slaydqa animaciya ornatiw ushin menyu qatarındaǵı **Анимация** bólimindegi animaciya effektlarinen birin tańlaw jeterli.

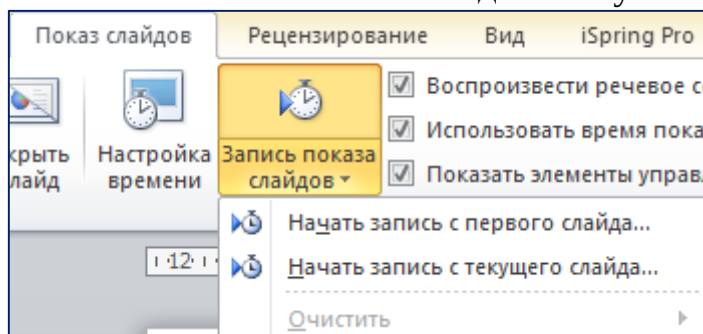
Eger animaciya ornatiwǵan obektke dawıs ornatraqshı bolsaq usı obekttiń ústine tishqansha túymesin basıp, Анимация bólimindegi **Область анимации** buyırıǵın basamız. Monitordıń oń tárepinde Область анимация aynası kórinedi.

Aynadaǵı **Параметры эффектов...** túymesin basamız hám payda bolǵan aynadaǵı Параметры эффектов... bólimin tańlaymız.

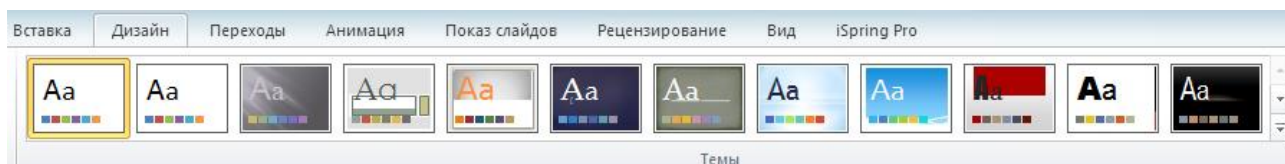

Aynadaǵı Звук bólimine tayar dawıslardıń birin belgileymiz hám OK túymesin basamız. Eger usı jerde biz ózimizdiń dawısıımızdı jazdırıp ornatawıǵın bolsaq, onda aldın dawısıımızdı Показ слайдов menyuinen Запис показа слайдов boliminen

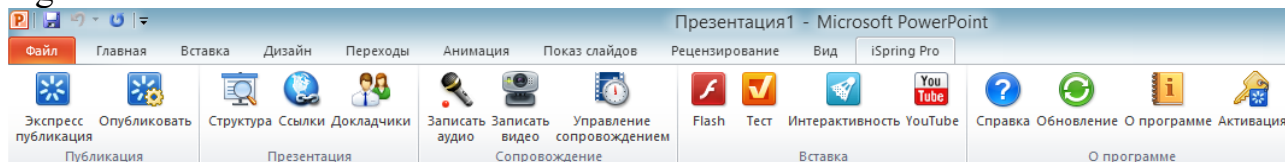

Начать запись с первого слайда... tanlanadı

Fon ornatiw ushin menyu qatarındaǵı **Дизайн** bólimindegi bir temanı belgilesek boladı.

PowerPoint programmasının menyular qatarında **iSpring Pro** bólimi de orın alğan.

Bul bólimde Публикация, Презентация, Сопровождение, Вставка, О программе bólimleri bar. Tayar kórgizbeni kompyuter yadında saqlawdı umıtpań

Tapsırmalar:

1. Power Point programmasın iske túsiriń.
2. Prezentiya hám slaydlar menen islewdi úyreniń.
3. Asbaplar paneli menen tanısıp shıǵıń.
4. «Tálimde xabar texnologiyaları» pánine tiyisli 5 slaydlı kórgizbe jaratıń.
5. Jónelisińizge tiyisli kórgizbe jaratıń. (Kórgizbede animaciya hám dawıs bolıwı kerek.)
6. Tayar kórgizbelerdi kompyuterdegi papkańızǵa jaylastırıń.
7. Öz betinshe jumıs temalarına baylanıslı kórgizbeler jaratıń.

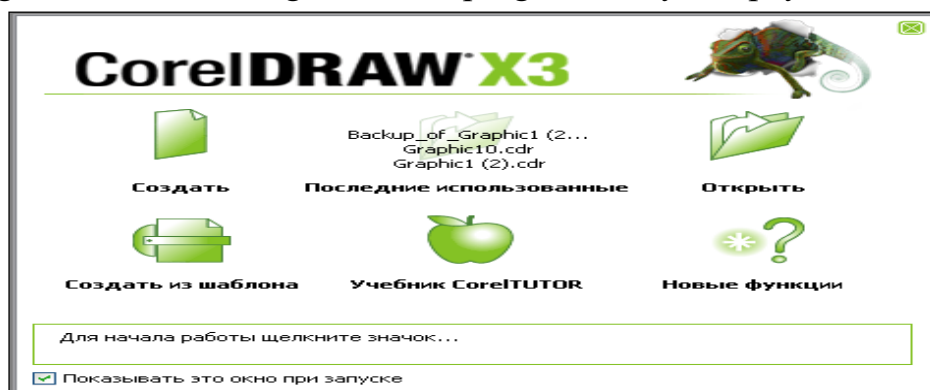
LABORATORIYALIQ JUMIS №7

Tema: Corel Draw grafikalıq prosessorında ob'ektler menen islew tiykarları.
Ápiwayı geometriyalıq figuralar hám túrli boyaw (zalivka)lar járdeminde kórinisler jaratıw. Corel Draw programmasında iymek sıızqlar járdeminde kórinisler payda etiw

Jumıstıń maqseti: Ápiwayı geometriyalıq figuralar hám túrli boyaw (zalivka)lar járdeminde kórinisler jaratıw. Corel Draw programmasında túrli sıızqlar járdeminde kórinisler payda qılıw, ob'ektlerdi tartıplew, birlestiriw hám tekstler menen islewdi úyretiw.

Metodikalıq kórsetpe: Corel Draw grafik processorı járdeminde túrli grafik kórinislerdi jaratıw, súwret, tekst, kórinisler ústinde islew ámelleri orınlanadı.

Programma iske túsirilgennen soń programma aynası payda boladı.

Создать – bos hújjet yaratıladı;

Последние исползованные– aldınǵı islengen hújjetler ashıladı;

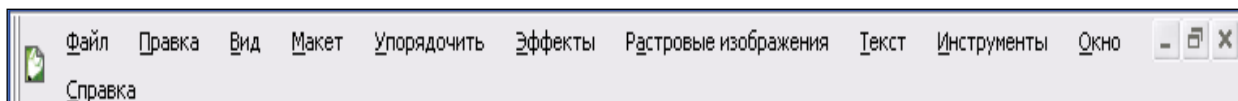
Открыть – baylanıs aynası ashılıp onnan redaktorlanıwshı fayl tańlanadı;

Создать из шаблона – tayar qalıplerden paydalanıladı;

Учебник Corel TUTOR – CorelDraw programması haqqında úyretiwshi programma júklenedi;

Новые функции – Corel Draw programmasıń jańa versiyası jańalıqları menen tanıstıradı.

Corel Draw programmasıń **menyular qatarı** kórinisi:

Standart úskeneler paneli . Bul panelde jaylasqan túymeler (buyırıqlar) hujjetlerdi yaratıw, ashıw, saqlaw, import, eksport, baspadan shıǵarıw hám basqa bir qatar imkaniyatlardı beredi.

Qásiyetler paneli buyırıqları tańlangan úskenege baylanıslı túrde kórsetiledi.

Corel Draw programmasıń úskeneler paneli túymeleriniń wazıypaları:

 – Ukazatel` (kórsetkish) – obiektti belgilew ushın tańlanadı hám obiekttiń ólshemlerin ózgertiw, reń beriw, túyin noqatlar jaǵdayın ózgertiw, quramalı obiekter menen ámeller orınlaw ushın paydalanıladı.

 – qıya sızıqlar ıslaw.

 – Elektron qálem járdeminde qıya sızıq yamasa tuwrı sızıqlardı sızıw ushın electron qálem tańlanadı hám kursordı jumısshı tarawınıń kerekli bólegine jaylastırıp, “tışqansha” nıń shep túymesin bir márte basılǵan halda sızılса, qıya sızıq sızıladı. Eger “tışqansha” nıń shep túymesin bir márte basıp, qoyıp jiberilip, tarawdıń basqa bólegine jáne bir márte basılса, ol jaǵdayda tuwrı sızıq sızadı.

 - Jabıq kontur yaratıw ushın paydalanıladı.

 – (Bez`e)Iyrek sızıq segmentin bir úziliksiz hárekette sızıw ushın paydalanıladı

– grafika elementlerin ornatiw ushın paydalanıladı.
(pero, toldiriw, qálip, pul`vizator h t b ...).

–Avtorisovanie konturların sızıw ushın paydalanıladı.

– tórtmúyeshler sızıw.

– Tórtmúyesh sızıw. Klaviaturadan “ctrl” túymesi menen birgelikte sızıw ámelge asırılsa ,kvadrat sızadı.

– Tórtmúyeshlerdi 3 tochkası arqalı sızıw.

– Ellips.

– kópmúyeshler sızıw.

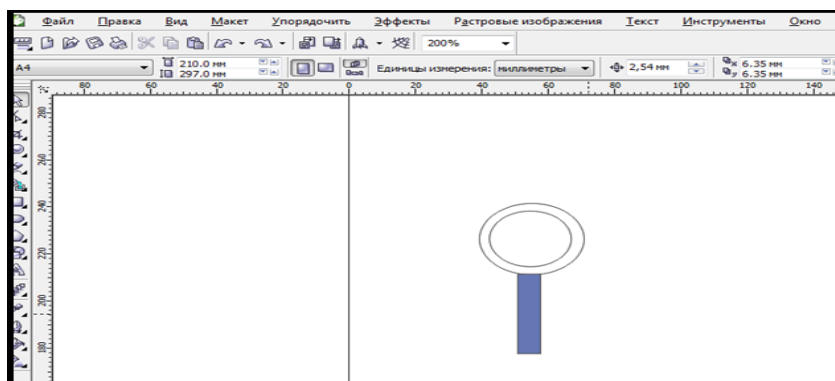

– Tekst kiritiw.

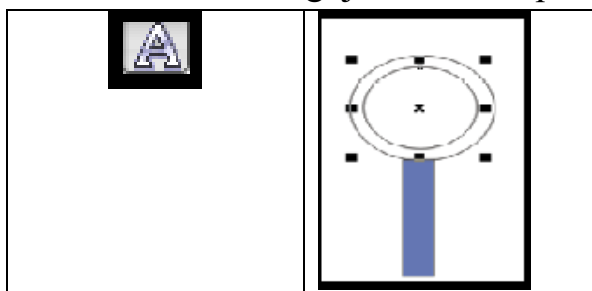

1-mısal. CorelDrawX3 dástúrinde Lupa kórinisin payda etiwdi kórip shıǵamız!

- Eń birinshi Эллипс hám Прямоугольник úskeneleri járdeminde Lupa payda etemiz.

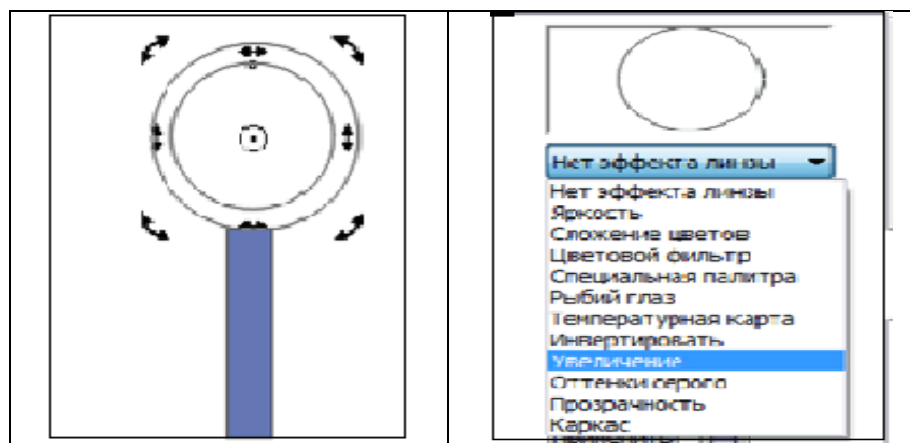

Tekst kiritiw jolı menen kishkene shrifttegi jazıwdı kiritip alamız.

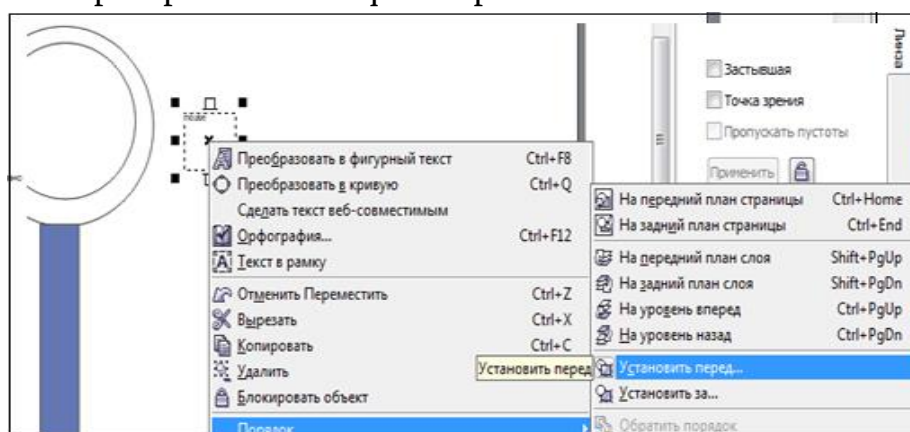

- Lupa kózine Effekt beremiz.

Menyular qatarınan Эффе́кты>Линза yaquí Alt+F3

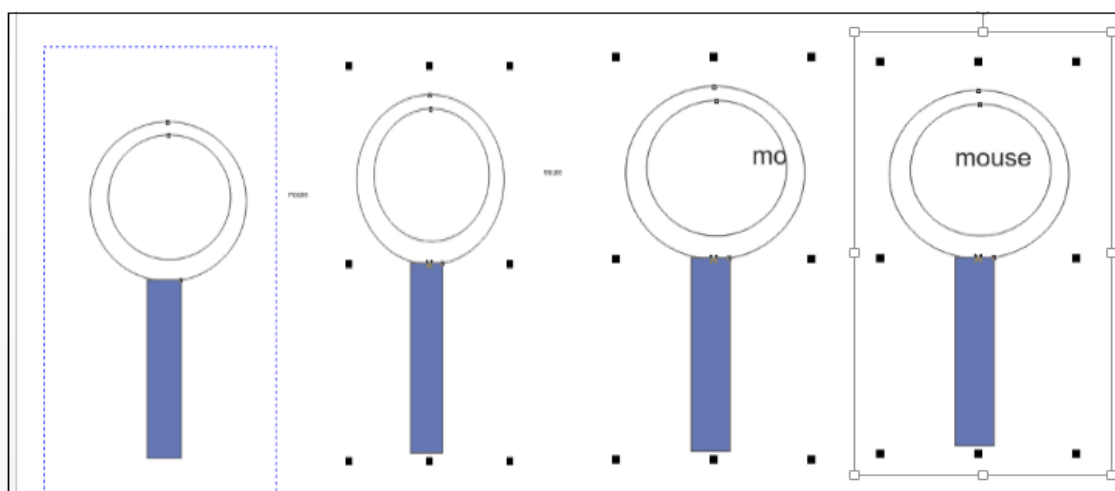

Жазыў үстине барып Lupamızdın sırtqı átırаларına strelkanı basamız

- Жазыў үстине барып Lupamızdın ishki átırаларına strelkanı basamız.

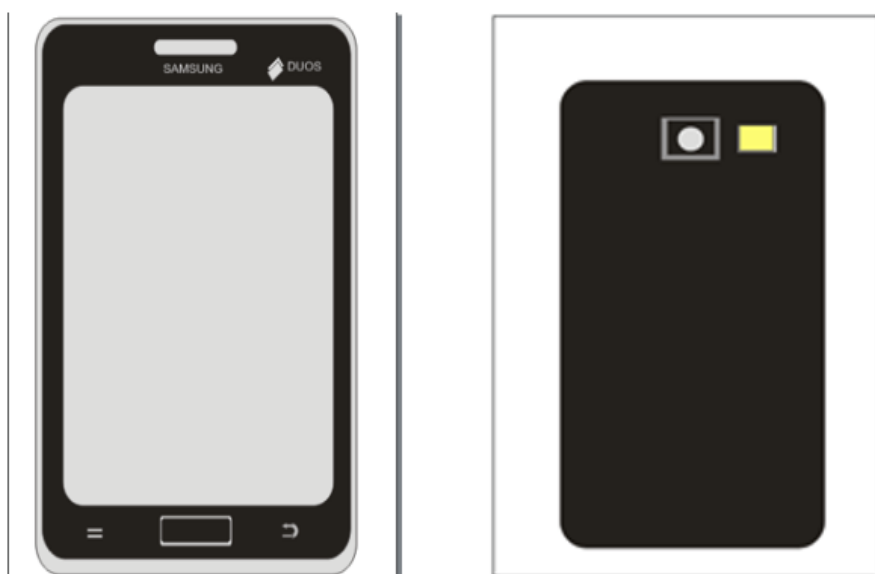
Tıshqansha belgilep alamız shep túymesin basıp turıp	Lupa belgilengenligi haqqındaǵı belgi	Oń strelkanı basqandaǵı nátiyje	Toliq nátiyje

Tapsırmalar:

1. Corel Draw grafik processorı interfeysın uyrenip shıǵıń.
2. Bet parametrlerin ornatıń.
3. Ápiwayı' grafik obektlerdi payda qılın hám geometrik figuralar járdeminde hár túrli kórinisler jaratıp kórin hám boyañ.
4. Corel Draw programmasında qıya sızıqlar járdeminde kórinisler payda qılın.
5. Corel Draw programmasında sizǵan obektlerinizdi tártipleń hám birlestirin.
6. Corel Draw programmasında tekstler menen islewdi uyrenip shıǵıń.
7. Corel Draw programmasında bayram kunlerine baǵıshlap otkritkalar islep shıǵıń.
8. Corel Draw programmasında 2019 jıl ushın kalendar islep shıǵıń.
9. Tórtmúyeshlik járdeminde qol telefonınızdın súwretin sızın.

LABORATORIYALIQ JUMIS №8

Tema: Adobe Photoshop dástúri interfeysin sazlaw. Adobe Photoshop dástúrinde túrli úskeneler menen kórinisler jaratıw. Adobe Photoshop dástúrinde ob'ektlardi tártiplew hám birlestiriw

Jumistiń maqseti: Adobe Photoshop dástúrinde túrli úskeneler menen kórinisler jaratıwdı úyreniw.

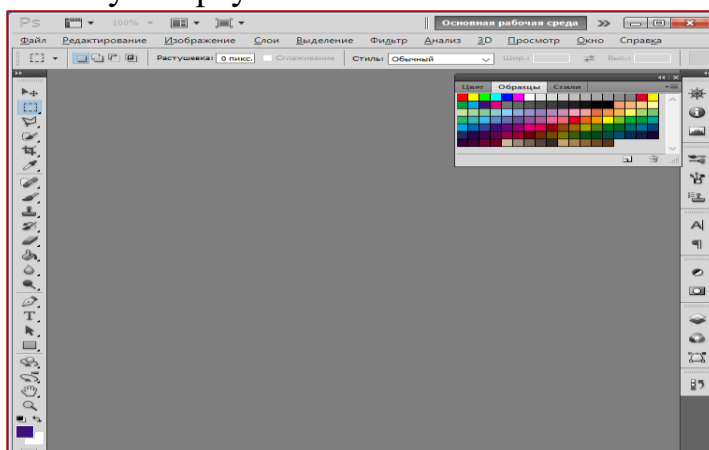
Metodikalıq kórsetpe: Adobe Photoshop programması járdeminde fotosúwretlerge qosımshalar kiritiw, fotosúwrettegi daqlardı óshiriw hám eski súwretlerdi qayta tiklew, súwretke tekst kiritiw, qosımsha effektler menen bayıtıw, bir súwrettegi elementti ekinshi bir súwretke alıp ótiw, súwrettegi renlerdi ózgertiw, almasırw múmkin. Adobe Photoshop imkaniyatları keń kólemli bolıp, ol gazeta jurnallardı hár túrli súwretler menen bayıtıwda úlken qolaylıqlar jaratadı.

Adobe Photoshop jurnalistlerdın, xudojniklerdın tvorchestvolıq imkaniyatların tolıq ámelge asırıwında járdem beredi. Adobe Photoshop júdá quramalı programma. Paydalanıwshılar onın tek tiykarǵı imkaniyatlarınan ǵana paydalanadı.

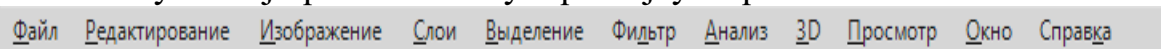
Adobe Photoshop programması tómendegishe iske túsiriledi. Pusk menyusi Programmanı punktiniń Adobe Photoshop belgisinde tıshqansha

túymesi basıladı yamasa jumıs stolındaǵı yarlıǵı basıladı. Ekranda programma aynası payda boladı.

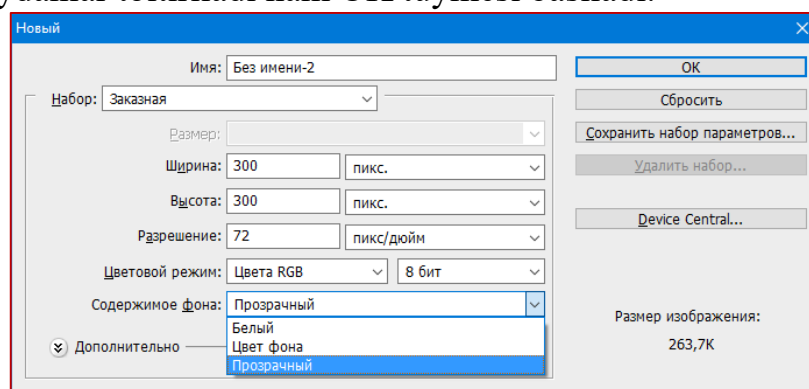
Bul aynanın joqarısında menyu qatarı jaylasqan:

Shep tárepinde úskeneler paneli jaylasqan:

Adobe Photoshop programmasında taza fayl jaratıw ushın Файл menyusinen Создать buyırǵı tańlanadı hám tómendegi dialog ayna payda boladı. Bul dialog aynadaǵnı maydanlar toltırıladı hám OK túymesi basıladı.

Eger súwretlerdın arasınan bir súwretti ajratıp alıw ushın usı dialog aynadaǵı Содержимое фона bóliminen Прозрачный dı tańlap, kerekli ólshemlerdi belgilep OK túymesi basıladı. Súwretli fayl Файл→Открыть arqalı ashıladı. Qırqır alınatuǵın súwret masshtabı úlkeyiledi hám úskeneler panelindegi túyme arqalı

kerek súwret belgilenedi hám túymesi arqalı taza betke **Alt** túymesin basıp turğan halda ajıratıp, jılıstırıp taza faylğa aparıladı hám fayl saqlanadı.

Tapsırmalar:

1. Adobe Photoshop programması interfeysın uyrenip shıǵıń.
2. Sloylar menen islewdi kórsetiń?
3. Tekstte effektler jaratıń?
4. Kórinisler ústinde hár qıylı ámeller orınlań?

LABORATORIYALIQ JUMIS №9

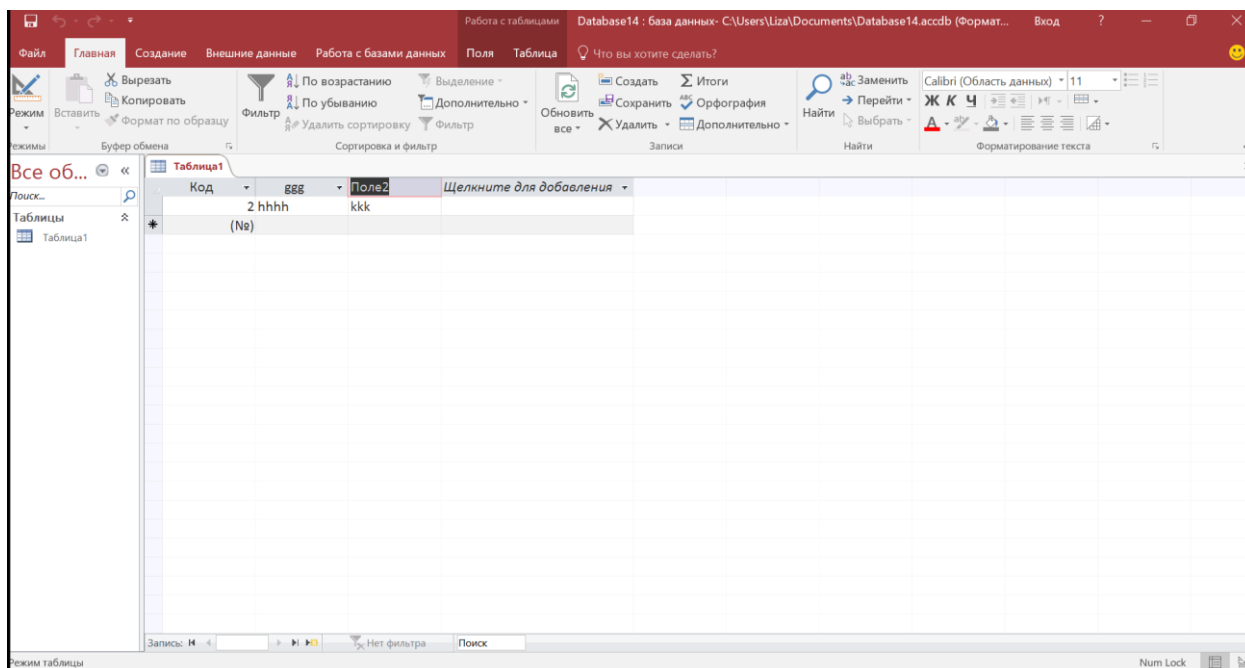
Tema: Maǵlıwmatlar bazasın toltırıw. Maǵlıwmatlardı formalar járdeminde kiritiw

Jumıstıń maqseti: Maǵlımatlar bazasın basqarıw sisteması MS ACCESS menen islewdi úyreniw.

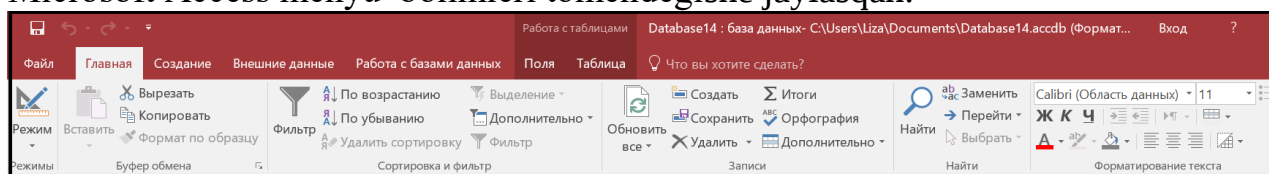
Metodikalıq kórsetpe: MS Access maǵlıwmatlar bazasın basqarıw sisteması házirgi waqıtta keń tarqalǵan bolıp, ol maǵlıwmatlar bazasınıń relyatsion modeline tiykarlangan. Access maǵlıwmatlar menen islesiwdiń tómendegi úsh tiykarǵı funksiyasın óz ishine aladı:

- maǵlıwmatlardı anıqlaw;
- maǵlıwmatlardı qayta islew;
- maǵlıwmatlar bazasın basqarıw.

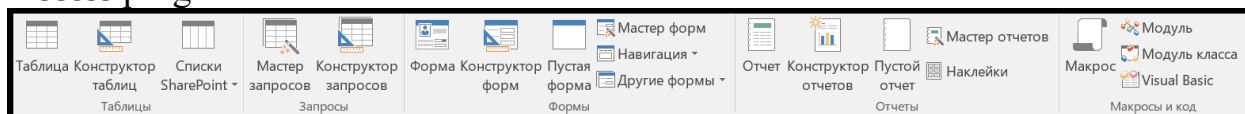
Programmanı iske túsiriw ushın Microsoft Access piktogramması ústinde tıshqanshanı bassaq, ámeliy programma iske túsedi hám ekranda Access aynası payda boladı.

Microsoft Access menyü bólimleri tómendegishe jaylasqan:

Access programması obektleri:

Кесте (Таблица) — MBнıń мағлwматлар саqlayтуғın tiykarғı obiekti.

Сорав (Запрос) — MBдағı мағлwматларdı тартıпке салıw, qálegen kerekli мағлwматtı izlep табуw, мағлwматларdı saralaw,ajıratıw, birlestiriw, ózgeritiw wazıypaların ámelge asıradı.

Форма (Форма) — MB ға kestelerдеgi мағлwматларdı kirgiziwde qolaylıq yamasa bar bolған MB daғı мағлwматлар ústinde paydalanıwshı ushın qolay bolған túrli formaдағı kórinis (forma)ler jaratadı.

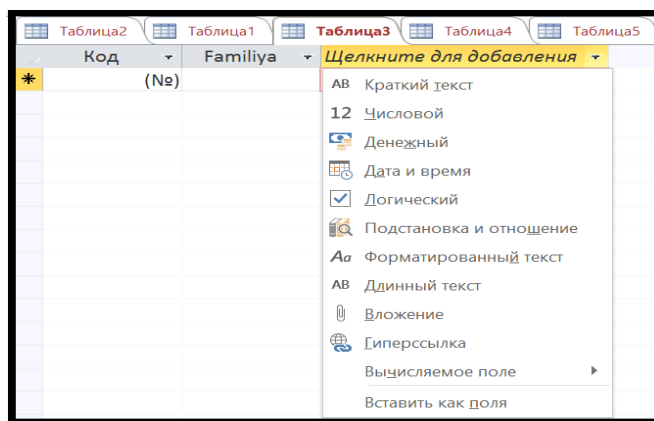
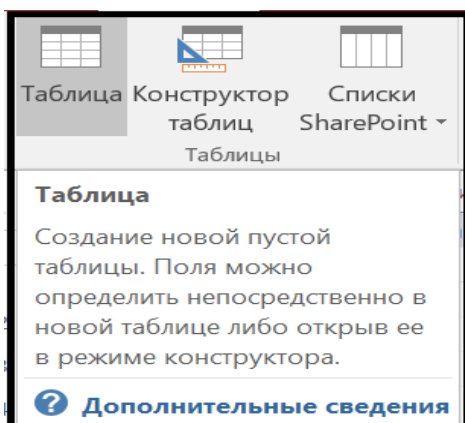
Esabat (Отчет) — MB quramındaғı saralangán мағлwматларdı printerge shıғarıwshı qaғazдағı tiykarғı hújjet.

Модул (Модул)— Access programmasınıń imkaniyatın asırıw maqsetinde ishki Visual Basic programmalaştırıw tilinde jazılған programmalardı óz ishine alıwshı obiekt.

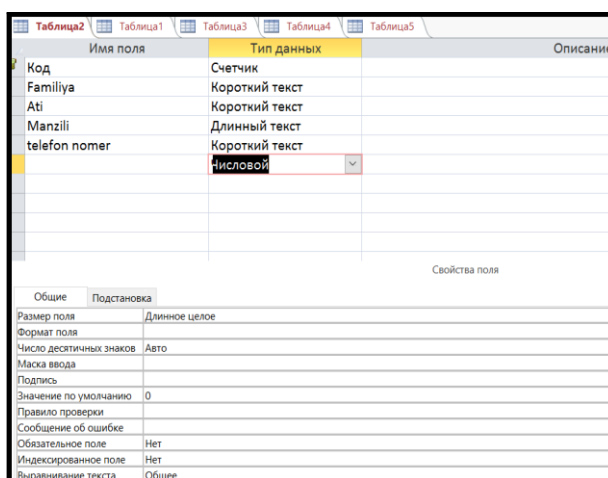
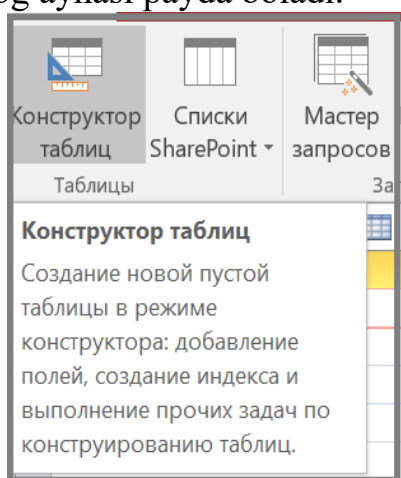
Макрос (Макрос)— qıyın hám tez-tez muráját etiletúğın ámelerdi bir makrosqa jámlep oған ajıratılған tuymeshe belgilenedi hám usı ámellerdi orınlaw ornına usı tuyme basıladı hám bunda ámeller orınlanıw tezligi asadı.

Мағлwматлар bazasın jaratıwdan aldın мағлwматлар bazasınıń strukturasın anıqlap alıw kerek. Access programmasında keste jaratıwda “Таблица” hám “Конструктор таблиц” rejimlerinden paydalanamız.

“Таблица” bunda maydanlardın` atı, maydanға tiyisli мағлwматларdıń tipin tańlaw tómendegishe orınlanadı.

«Конструктор таблиц» – bunda maydanlardin` atı, maydangá tiyisli maǵlıwmatlardın tipi ha`m qa`siyetleri parametrlerin kiritiw mu`mkın bolǵan dialog aynası payda boladı.

Usı dialog aynasında bul parametrlardıń hámmesi klaviatura járdeminde qoldan kiritiledi.

Access programması obiyektlari ústinde ámeller orınlaw.
«Конструктор таблиц» rejiminde tablica jaratıw.

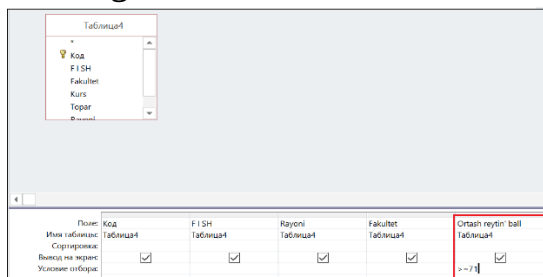
Имя поля	Тип данных
FISH	Короткий текст
Fakultet	Короткий текст
Kurs	Числовой
Topar	Длинный текст
Qaysi Oblastdsan	Короткий текст
Ortasha reyting ball	Счетчик

fakultet		Tabiiyus3		Tabiiyus4		fakultet Zangop		Tabiiyus4 Zangop		Tabiiyus4	
	Код	FISH	Fakultet	Kurs	Topar	Rayoni	Ortash reyting				
+		Ismailova.D	Tabiiyiy pa'nler	2 a	Xojeli		56				
+		2 Embergenov.D	Tabiiyiy pa'nler	2 a	No'kis		76				
+		3 Ganiev.N	Tabiiyiy pa'nler	2 a	Kegeyli		66				
+		4 Pirinyazova.S	Tabiiyiy pa'nler	2 a	Shimbay		76				
+		5 Qurbashov.Q	Tabiiyiy pa'nler	2 a	Kegeyli		66				
+		6 Tlepov.S	Tabiiyiy pa'nler	2 a	Qarao'zek		58				
+		7 Xojamuratov.R	Tabiiyiy pa'nler	2 a	No'kis		77				
+		8 Qalbaev.J	Tabiiyiy pa'nler	2 a	Taxtakopir		55				
+		9 Utepov.N	Tabiiyiy pa'nler	2 a	No'kis		68				
+		10 Allaniyazova.Z	Tabiiyiy pa'nler	2 a	Amudarya		71				

Zapros járdeminde tiykarǵı MBnan nátiyjeli (paydalanıwshını qızıqtırǵan) keste payda qılıw hám onı qayta islew imkaniyatı payda boladı. Zapros penen islegende, maǵlıwmatlardı saralaw (fil`trden ótkiziw), jámlew, ajratıw, ózgeriw múmkın.

Access programmasında zapros yaratıw.

“Конструктор запроса” bul jerde “4” bahasına ótken studentler dizimin shıǵarıw kórsetilgen.

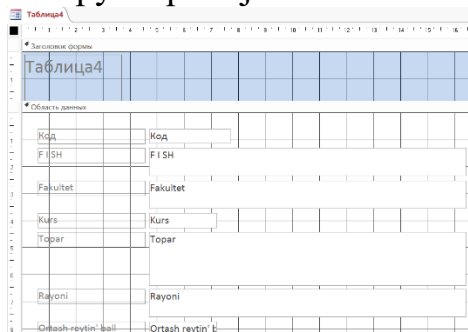

Мастер1

Код	FISH	Rayoni	Fakultet	Орташа рейтинг балла
2	Embergenov.D	No'kis	Tabiiy pa'nler	76
4	Pirinyazova.S	Shimbay	Tabiiy pa'nler	76
7	Xojamuratov.R	No'kis	Tabiiy pa'nler	77
10	Allaniyazova.Z	Amudarya	Tabiiy pa'nler	71

Formalar hár qıylı usılda payda etiw múmkin. Biraq bulardan eń qolayı bul Konstruktor esaplanadı.

«Конструктор» rejiminde

«Форма» rejiminde

Таблица4

Код: 1

FISH: Ismailova.D

Fakultet: Tabiiy pa'nler

Kurs: 2

Topar: a

Rayoni: Xojeli

Орташа рейтинг балла: 56

Esabat—bul nátiyjeler túsirilgen qagazlı hújjet esaplanadı.

«Конструктор» rejiminde Bul jerde esabatta Talaba: Kodi, F.I.SH, Fakultet, Ortasha reytin' ball ların pechatqa shıǵarıwǵa tayar kórinisin payda etedi.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24

Заголовок отчета

Отчет

Верхний колонтитул

Код FISH Fakultet Ortash reytin' ball

Область данных

Код FISH Fakultet Ortash reytin' ball

Нижний колонтитул

«Представление отчета» rejiminde

Отчет

Код FISH	Fakultet	Орташа рейтинг балла
1 Ismailova.D	Tabiiy pa'nler	56
2 Embegenov.D	Tabiiy pa'nler	76
3 Ganiev.N	Tabiiy pa'nler	66
4 Pirinyazova.S	Tabiiy pa'nler	76
5 Qurbashov.Q	Tabiiy pa'nler	66
6 Tlepov.S	Tabiiy pa'nler	58
7 Xojamuratov.R	Tabiiy pa'nler	77
8 Qalbaev.J	Tabiiy pa'nler	55
9 Utepov.N	Tabiiy pa'nler	68
10 Allaniyazova.Z	Tabiiy pa'nler	71

Dúzilgen keste, soraw, forma hám esabatlardı paydalanıwshıǵa kerekli jaǵdayda printerǵe shıǵarıw múmkin. Bunıń ushın kerekli obektti tańlap alıw, sońınan tiykarǵı menyudıń **Файл** punktinen **Печать** buyırǵına kiriw lazım.

Tapsırmalar

1. MS ACCESS programmasın iske túsiriń.
2. Topar atlı maǵlıwmatlar bazasın proektlestiriń.
3. Topar atlı maǵlıwmatlar bazasında birneshe tablica jaratıń.
4. Tablicalardaǵı maǵlıwmatlar ustinde sortirovka, filtr, sanlı, tekstli filtrlar menen ámeller orınláń.
5. Fakultet atlı maǵlıwmatlar bazasın proektlestiriń.
6. Fakultet atlı maǵlıwmatlar bazasında birneshe tablica jaratıń.
7. Tablicalardaǵı maǵlıwmatlar ustinde sortirovka, filtr, sanlı, tekstli filtrlar menen ámeller orınláń.
8. Tayar maǵlıwmatlar bazasınan paydalanıp zapros jaratıń.
9. Bir neshe kesteler arasındaǵı baylanıstı ornatiń.
10. Forma obiyektinen paydalanıń.
11. Esabat obiyektinen paydalanıń hám tayar esabattı peshatdan shıǵarıń.

LABORATORIYALIQ JUMIS №10

Tema: Pascal ortalıǵına ápiwayı másele programmaların kiritiw hám olardı redaktorlaw. Pascal ortalıǵına shártli operatorlar járdeminde dúzilgen programmaların kiritiw hám olardı redaktorlaw

Jumistiń maqseti: Pascalda programmadaǵı ózgeriwshilerdi redaktorlaw, olardı kompilyatsiya qılıw, programmanı iske túsiriw hám kerekli nátiyjeni alıw.

Metodikaliq kórsetpe: Paskal algoritimlik tili EHM da keń qollanılatuǵın tillerden biri bolıp esaplanadı. Bul til 1969-jıl Shvetsariya Joqarı mektebi professorı Niklaus Virt tárepinen islep shıǵılǵan. Bu til fransuz ilimpazı Blez Paskal birinshi bolıp jıyındını esaplaw qurılmasın jaratqan, hám sonıń húrmetine, <<Paskal>> dep ataladı.

Paskal tilliniń alfaviti:

Paskal tilinde tómendegi belgiler qollanıladı:

Úlken hám kishi latin háripleri *A, B, ..., Z, a, b, ..., z*;

Arab cifrları: *0, 1, 2, ..., 9*;

Arnawlı belgiler: *+, -, *, /, :=, >, <, =, (,), [,], {, }, .;*

Gilt sózler: *AND-hám; ARRAY-massiv; BEGIN-baslaw; CASE-variant;*

bulardan tısqari kóp gilt sózler jaratılǵan,

Programmanın dúziliwi

Paskal tilindegi programma tómendegi dúziliske iye bolıwı kerek:

PROGRAM Programmanıń atı;

LABEL Belgiler;

```

CONST 'Ozgermeslerdi sipatlaw;
TYPE maǵlıwmatlar túrlerin sipatlaw;
VAR 'Ozgeriwshilerdi sipatlaw;

```

Másele: Eki san berilgen olardıń ekinshisi birinshi sannıń neshe procentin payda qılıwshı programma jaratıw.

Eki san berilgen N1,N2

N2 sanı N1 diń neshe procentin qurawshı formulası $S = n2 * 100 / n1$;

```
Var N1,n2,s:real;
```

```
Begin
```

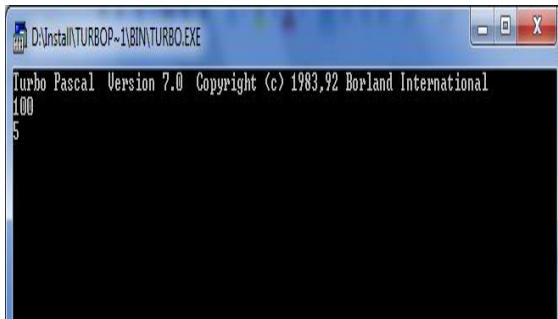
```
Read(n1);
```

```
Read(n2);
```

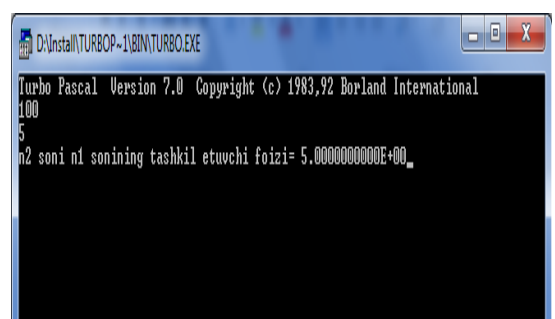
```
S:=n2*100/n1;
```

```
Write('n2 sanı n1 sanınıń payda etiwshi procenti=',s);
```

```
End.
```


Natiyje:

Programmanı óimizge qolay kóriniske keltiriw ushın redaktorlaymız hám oǵan ózgeris kiritemiz.

```
Uses crt;
```

```
Var
```

```
N1,n2,s:real;
```

```
Begin
```

```
Clrscr;
```

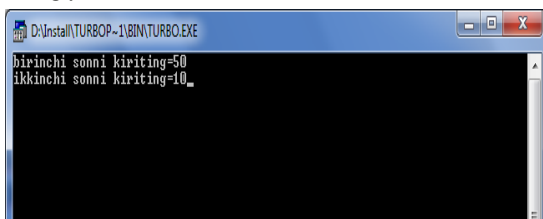
```
Write('birinshi sandı kiritiń='); Read(n1);
```

```
Write('Ekinshi sandı kiritiń='); Read(n2);
```

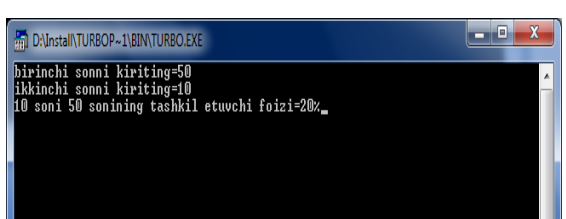
```
S:=n2*100/n1;
```

```
Write(n2:0:0,' sanı ',n1:0:0,' sanınıń payda etiwshi procenti = ',s:0:0);
```

```
End.
```


Nátiyje:

Shártli operatorlar járdeminde redaktorlaw:

```
Uses crt;
```

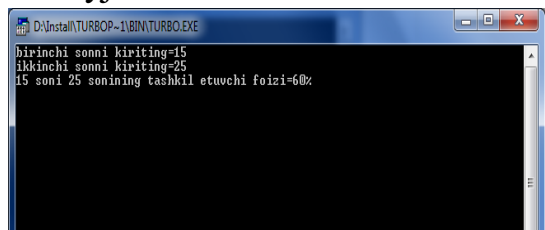
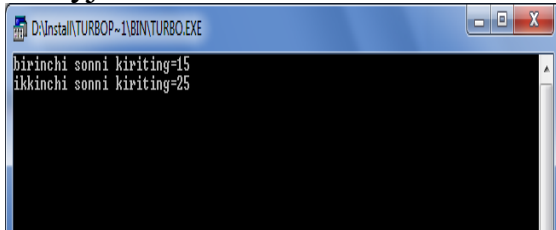
```
Var
```

```
N1,n2,s:real;
```

```

Begin
Clrscr;
Write('birinshi sandı kiritiń='); Read(n1);
Write('Ekinshi sandı kiritiń='); Read(n2);
If n1>n2 then begin
S:=n2*100/n1;
Write(n2:0:0,' sanı ', n1:0:0,' sanınıń payda etiwshi procenti = ',s:0:0);
End;
If n2>n1 then begin
S:=n1*100/n2;
Write(n1:0:0,' sanı ', n2:0:0,' sanınıń payda etiwshi procenti = ',s:0:0);End
Else
Write(n1:0:0,'=', n2:0:0,' 100% ');
End.
Nátiyje:

```


Tapsırmalar:

1. Pascal ortalığına ápiwayı másele programmaların kiritiw hám olardı redaktorlaw.
2. Pascal ortalığına shártli operatorlar járdeminde jaratılğan programmalarđı kiritiw hám olardı redaktorlaw.
3. Pascal ortalığında programmadağı ózgeriwshilerdi redaktorlań, olardı kompilyaciya qılın
4. Programmanı iske tusiriń hám kerekli nátiyjelerdi alıń.

LABORATORIYALIQ JUMIS №11

Tema: Sızıqlı, tarmaqlanıwshı hám tákirarlanıwshı operatorlar járdeminde máseleni sheshiw programmasın dúziw

Jumistıń maqseti: Sızıqlı, tarmaqlanıwshı hám tákirarlanıwshı operatorlar járdeminde máseleni sheshiw programmasın dúziwdi úyreniw.

Metodikalıq kórsetpe: Sızıqlı algoritmlerde tiykarınan hesh qanday shárt tekserilmeydi hám procesler tártip penen izbe-iz orınlanadı. Demek, sızıqlı algoritmler ápiyawı esaplawlar yaqı ámeller izbe-izligi.

- * Sızıqlı algoritimlerdi programmalaw
- * Sızıqlı algoritimlerdiń programmaların ózlestiriw operatorı maǵlıwmatların kiritiw hám nátiyjelerin shıǵarıw operatorlarınan paydalanıw.
- * Özlestiriw operatorı.
- * Maǵlıwmatlardı kiritiw operatorı:
Maǵlıwmatlardı shıǵarıw operatorı:

Másele: Pascal programmalastırıw tilinde sızıqlı máseleni sheshiw.

R radiuslı sheńber berilgen onı uzınlıǵın hám maydanın tabıw programmasın jaratıw.

Matematikalıq jol menen

Sheńber uzınlıǵın esaplaw $L=2\pi r$

Sheńber maydanın esaplaw $S=\pi r^2$

Pascal programmalastırıw tilinde programma

Var S,L,r:real;

Begin

Write('radiusın kiritiń=');

Read(r);

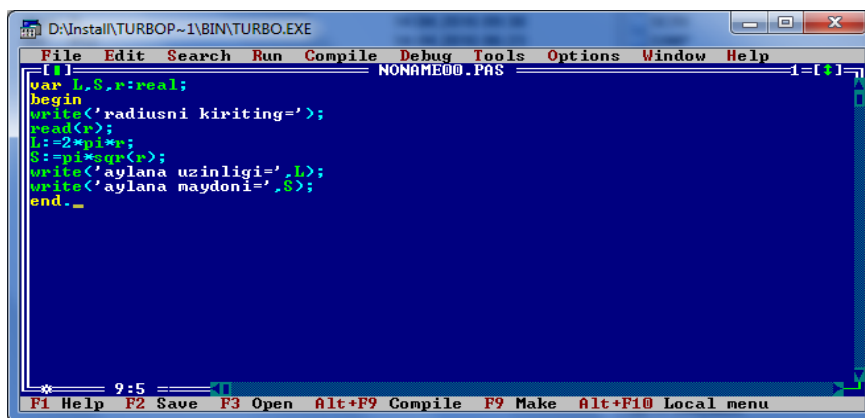
L:=2*Pi*r;

S:=Pi*sqr(r);

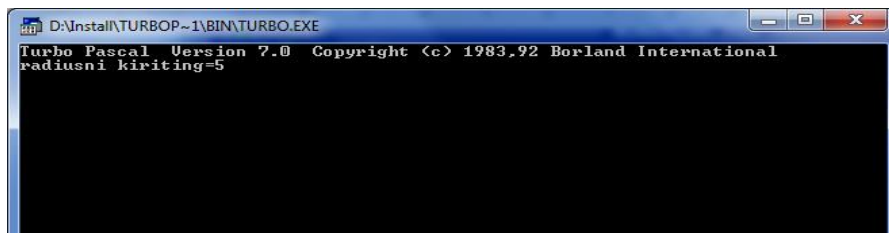
Write('Sheńber uzınlıǵı=',L);

Write('Sheńber maydanı=',S);

End.

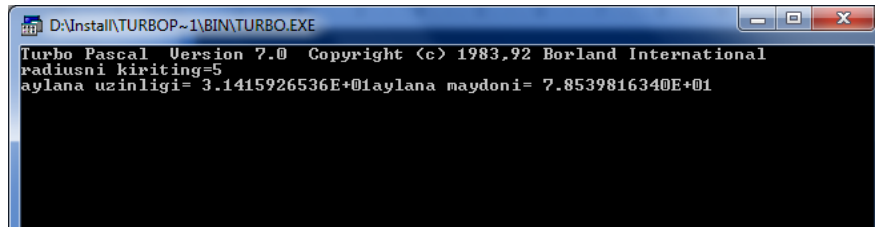

Ctrl+F9 bilan radiusimizdı kiritemiz. Máselen r=5


```
D:\Install\TURBOP~1\BIN\TURBO.EXE
Turbo Pascal Version 7.0 Copyright (c) 1983,92 Borland International
radiusni kiriting=5
```

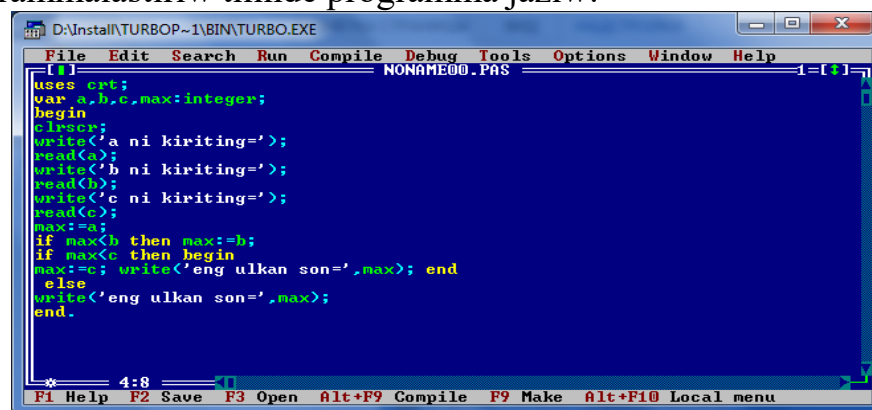
Nátiyjeni Alt+F5 menen koremiz:


```
D:\Install\TURBOP~1\BIN\TURBO.EXE
Turbo Pascal Version 7.0 Copyright (c) 1983,92 Borland International
radiusni kiriting=5
aylana uzunligi= 3.1415926536E+01aylana maydoni= 7.8539816340E+01
```

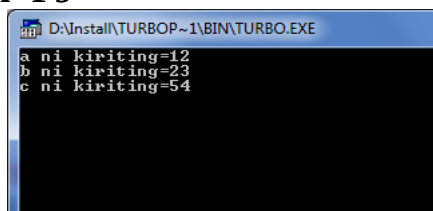
Tarmaqlanıwshıǵa másele 3 sannıń eń úlkenin tabıw.

Pascal programmalastırıw tilinde programma jazıw:

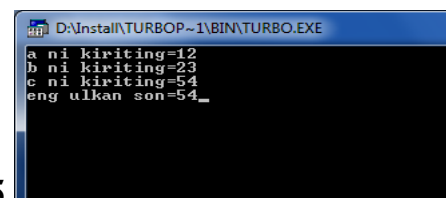
```
File Edit Search Run Compile Debug Tools Options Window Help
NONAME00.PAS 1=[F1]
uses crt;
var a,b,c,max:integer;
begin
  clrscr;
  write('a ni kiriting=');
  read(a);
  write('b ni kiriting=');
  read(b);
  write('c ni kiriting=');
  read(c);
  max:=a;
  if max<b then max:=b;
  if max<c then begin
    max:=c; write('eng ulkan son=',max); end
  else
    write('eng ulkan son=',max);
end.
```

Ctrl+F9

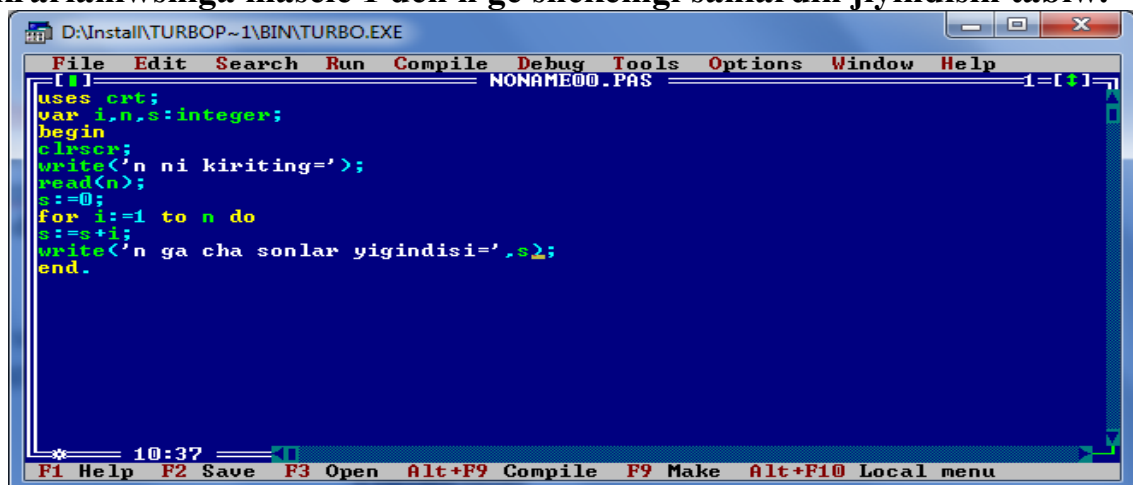
```
D:\Install\TURBOP~1\BIN\TURBO.EXE
a ni kiriting=12
b ni kiriting=23
c ni kiriting=54
```

Nátiyje Alt+F5

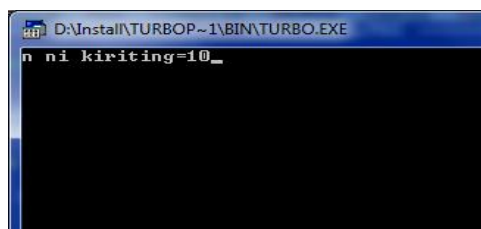
```
D:\Install\TURBOP~1\BIN\TURBO.EXE
a ni kiriting=12
b ni kiriting=23
c ni kiriting=54
eng ulkan son=54_
```

Takrarlanıwshıǵa másele 1 den n ge shekemgi sanlardıń jıyındısıń tabıw.

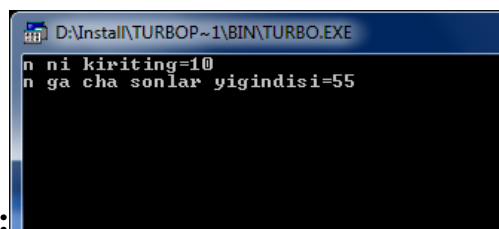


```
File Edit Search Run Compile Debug Tools Options Window Help
NONAME00.PAS 1=[F1]
uses crt;
var i,n,s:integer;
begin
  clrscr;
  write('n ni kiriting=');
  read(n);
  s:=0;
  for i:=1 to n do
    s:=s+i;
  write('n ga cha sonlar yigindisi=',s);
end.
```

Ctrl+F9

Alt+F5 nátiyje:

LABORATORIYALIQ JUMIS №12

Tema: Internet tarmaǵında maǵlıwmatlardı izlew hám saqlaw

Jumistiń maqseti: Internet tarmaǵında islew, serverlerden gerekli maǵlıwmatlardı tabıw, kompyuter yadına alıw hám saqlaw

Metodikalıq kórsetpe: Internet jalǵız standart tiykarında xizmet kórsetiwshi jáhán global tarmaǵı bolıp, tarmaqtaǵı kompyuterlerdiń óz-ara maǵlıwmatlar almasıw imkaniyatın beredi. Izlew sistemaları internet tarmaǵında maǵlıwmatlardı izlew, toplaw, tártiplew ham paydalanıwshılardı gerekli maǵlıwmatlar menen qolay ráwishte tamiynlew wazıypasın atqaradı.

Belgili izlew sistemaları

- **Google** — www.google.com
- **Yahoo** — www.yahoo.com
- **Altavista** — www.altavista.com
- **Yandex** — www.yandex.ru
- **Rambler** — www.rambler.ru
- **Aport** — www.aport.ru
- **Milliy izlew sistemasi** — www.uz
- **Vse.uz** — www.vse.uz

Sorawlardı duziw

Anıq bolmaǵan ulıwma sorawlarǵa qıdırıw sisteması kerek bolǵan hám kerek bolmaǵan maǵlıwmatlardı tawıp beredi. Sonıń ushın soraw bergende, gilt soz, anıq sózlerdi qosıw kerek.

- **Náwbetpe –náwbet izlew usılı**

Bul usıldıń mánisi, sorawıńız boyınsha nátiyje alıńannan soń, tabılǵan nátiyjeler ishinen sórawǵa jańa gıltli sózler qosıp, gerekli maǵlıwmat tabılmaǵansha izlew dawam ettiriw bolıp tabıladı.

- **Anıq sóraw usulı**

Eger qıdırılıp atırǵan maǵlıwmattıń atı anıq bolsa, onda soraw qatarına qostırnaq belgileri qosıladı. Mısalı, siz anıq bir shaxs haqqında maǵlıwmat tabıw ushın soraw qatarına qostırnaq belgileri járdeminde ol adamnıń atın, familiyasın, máselen, «Abdullaev Axmet» sózlerin kiritesiz hám izlew processin iske túsiresiz.

- **Kataloglar járdeminde izlew**

Internet-katalog —bul sistemalı toplam bolıp, toplam úlken bólimlerden ibarat boladı. Mısalı: bilimlendiriw, kultura, biznes, Hi-Tech, sport hám t.basqalar. Hár bir belgili bólim bir neshe bólimlerden de ibarat bolıwı múmkin.

← → ↻ https://www.uz

Скачайте наш плагин для изменения стартовой страницы браузера Google Chrome. [Скачать плагин](#) / [Вид](#)

НАЦИОНАЛЬНАЯ ПОИСКОВАЯ СИСТЕМА Рейтинг сайтов (Каталог) Форум Инструкции

Место	Название ресурса	TAS-IX	Посетители	Просмотры	Все направления
1	Daryo — Новости Узбекистана и мира		445 611	2 850 429	Образование
2	olx.uz (ранее Torg.Uz) - бесплатные объявления Узбекиста...	...	172 052	1 588 818	Наука
3	championat.asia - новости футбола Центральной Азии	...	137 405	637 401	Культура
4	Mover.uz - Видеоролики онлайн	...	123 576	645 709	Спорт
5	TRIBUNA.UZ - Новости футбола и спорта.	...	103 048	220 096	Общество
6	Stadion.UZ - Новости футбола	...	99 646	335 957	IT-индустрия
7	Газета.uz - Новости Узбекистана	...	60 056	140 544	Бизнес
8	Новости Узбекистана - rodrobno.uz		52 458	109 452	Е-коммерция new
9	UzNews.uz - Новостное агентство		48 159	119 227	Новости и СМИ
10	MyTube - Онлайн видео ролики, приколы, аниме и клипы	...	46 871	193 904	Развлечения
					Туризм
					Дом
					Госорганы

Tapsırmalar:

1. Internetge baylanısıw usılların úyreniw.
2. Belgili izlew sistemalarınan informaciyalardı túrli usıllar járdeminde tabıwdı úyreniw.
3. Izlew sistemaları haqqında maǵlıwmatlardı tabıw hám D yaki E diskke óz papkamızǵa alıwdı kórsetip berin.
4. Tálimde xabar texnologiyaları pání boyınsha maǵlıwmatlar tabın hám papkańızǵa alın.

LABORATORIYALIQ JUMIS №13

Tema: E-mail hám onda islew

Jumistın maqseti: Elektron pochta menen islew, registratsiyadan ótiw, xatlardı oqıw, fayllardı qabıl qılıw, jiberiw, Oblokoda saqlawdı úyreniw.

Metodikalıq kórsetpe: E-mail – maǵlıwmattı belgili adres boyınsha elektron usıl menen jóneltiw bolıp tabıladı. Paydalanıwshı birinshi pochta mánziline iye bolıw kerek, ol ushın brauzer adres qatarına elektron pochta atı jazıladı.

Mail.ru serverinde pochta qutısın jaratıw hám registraciyaдан ótiw

1. Mail.ru serverinde pochta qutısın jaratıw hám registratsiyadan ótiw ushın

Регистрация нового ящика

jazıwında tıshqansha shep túymesi basıladı hám pochta qutısın jaratıw beti ashıladı hám maǵlıwmatlar menen toltırıladı.

mail.ru

Регистрация нового почтового ящика

Вы сможете пользоваться бесплатной электронной почтой и другими продуктами Mail.Ru, найти друзей и общаться без ограничений как на компьютере, так и на мобильном.

Имя [Помогите, раскройте настоящее имя](#)

Фамилия

День рождения день месяц год

Город [не обязательно](#)

Пол ☒ Мужской ☐ Женский

Почтовый ящик @mail.ru

Пароль

Повторите пароль

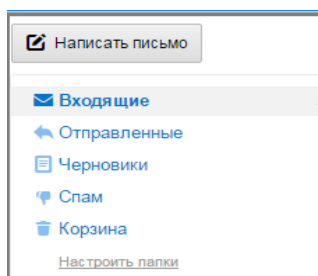
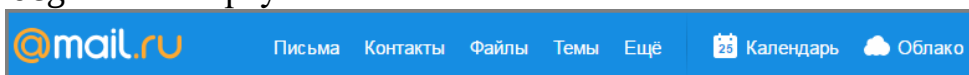
Если Вы забудете пароль

С помощью мобильного телефона Вы сможете восстановить пароль. Укажите номер и в течение минуты Вам придет сообщение с кодом подтверждения.

Мобильный телефон +998

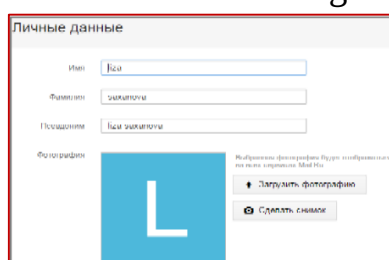
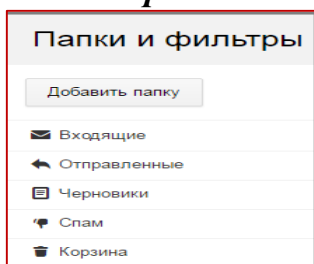
[У меня нет мобильного телефона](#)

2. Registraciyadan keyin pochta qutısı jaratıladi hám tayar pochtaımız aynası tómendegi kóriniste payda boladı.

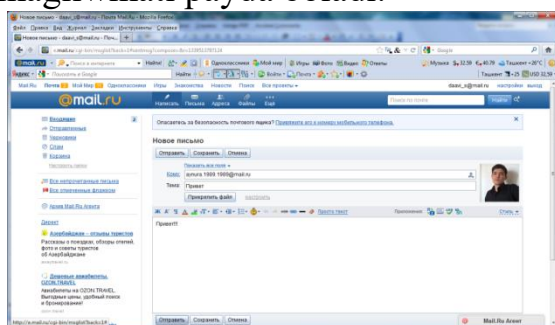
Входящие bóliminde -Kelgen xatlar
Отправленные bóliminde -Jiberilgen xatlar
Черновики bóliminde- jiberilmegen xatlar
Спам bóliminde-kereksiz qosimsha maǵlıwmatlar
Корзина bóliminde-óshirilgen xatlar

3. *Настроить папки* bóliminde dúzetiw islewimizge boladi.

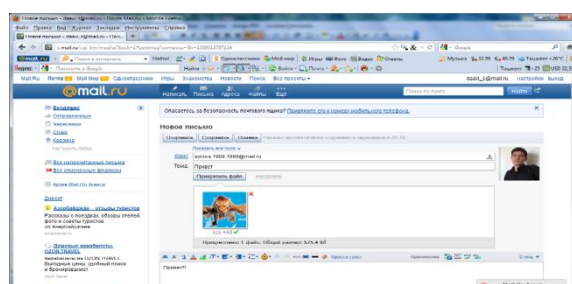

Личные данные bóliminde ózimiz haqqında maǵlıwmatlardı, súwret hám t.b maǵlıwmatlardı qosa alamız.

4. **Informaciyalardı uzatıw hám qabıl qılıw.** Elektron pochta arqalı basqa electron adreske xat jóneltiw izbe-izligi: dáslep, mail.ru Web beti iske túsiriledi hám ekranda payda bolǵan jumıs aynasınıń *Имя* bóliminde paydalanıwshı electron adresi hám *Пароль* bólimine paroli kiritiledi hám *Войти* túymesі basıladı. *Кому* aynasına xat jóneltiw kerek bolǵan electron adres, *Копия* aynasına, eger usı xat basqa adreskeде jóneltiw kerek bolınsa, *Тема* aynasına xat teması jazıladı. Xat mazmunı tomengi bos aynaǵa jazıladı hám *Отправить* túymesі basıladı. Eger xat túrı jóneltilgen bolsa, ekranda *Успешно отправлен* maǵlıwmatı payda boladı.

Paydalanıwshı electron adres arqalı kompyuter yadındaǵı qálegen fayllardı da jiberiwi múmkin. Buniń ushın *Прикрепить* túymesі basıladı.

Paydalanıwshı electron pochtaısına kelgen xatlardı kóriw ushın *Входящие* buyırǵı tańlanadı.

Informაციyalardı kópshilikke jiberiw.

Кому aynasına xat jóneltiw kerek bolğan electron adresler “ ; ” (noqat, vergul) belgileri menen ajratıladı, máselen: (tuit@tuit.uz; tuit@inbox.uz; hám t.b. adresler), *Кония* aynasına, eger usı xat basqa adreske jóneltiw kerek bolsa, usı adres, *Тема* aynasına xat teması jazıladı.

Milliy electron pochta xızmetleri

O'zbekstandağı hár bir Internet provayder óz pochta serveri hám xızmetine iye bolıp, óz paydalanıwshılarına xızmet kórsetedi, olardan umail.uz, inbox.uz lar ashıq esaplanadı. Bul sistemadan paydalanıwshılar biypul paydalanıp xat hám xabarlar jóneltiwi, qabıl qılıwı mumkin.

Tapsirmalar:

1. Milliy electron pochta xızmetlerinen umail.uz, inbox.uz paydalanıp óz pochtańızdı jaratıń.
2. mail.ru, gmail.com, yahoo.com. paydalanıp óz pochtańızdı jaratıń
3. Hár bir talaba óz atı menen elektron pochtasın dúzsin
4. Talabalar belgili adres boyınsha bir-birine xatli maǵlıwmat jóneltsin.
5. Vxodyashie hám Isxodyashie punktleriniń wazıypasın aytıń.
6. Elektron pochta arqalı bir neshe electron adreske xat jóneltiw izbe-izligin aytıp berıń

1– variant

1. www.umail.uz da elektron pochta jaratıń.
2. www.umail.uz pochta xızmeti saytı kórinisin PrtSc túymesi járdeminde alıń.
3. www.umail.uz pochta xızmeti saytı elementlerin táriplep berıń.
4. Registraciyadan ótiw izbe-izligin túsindirip berıń.
5. Elektron xat qanday jazıladı?
6. Elektron xat qanday bólimlerden payda boladı?
7. Elektron xat qanday jiberiledi hám xatqa fayllardı biriktirip jiberiw qanday amelge asırıladı?
8. Bir neshe elektron mánzilge xat jiberiw qanday amelge asırıladı?
9. Elektron pochtańızǵa kelgen xat mazmunı menen tanısıp shıǵıw hám kóshirip alıw qanday ámelge asırıladı?
10. Spam degende neni tusinesiz?
11. Elektron pochta etiketi neni bildiredi?
12. Corel Draw programmasında jaratılğan kalendarı basqa elektron mánzilge jiberıń.
13. Outlook Express elektron pochta programması haqqında maǵlıwmat tóplań

2– variant

1. www.mail.ru da elektron pochta jaratıń.
2. www.mail.ru pochta xızmeti saytı kórinisin PrtSc túymesi járdeminde alıń.

3. www.mail.ru pochta xizmeti saytı elementlerini táriyplep beriń.
4. Registraciya dan ótiw izbe-izligin túsindirip beriń.
5. Elektron xat qanday jazıladı hám jiberiledi?
6. Elektron xatqa fayllardı biriktirip jiberiw qanday ámelge asırıladı?
7. Elektron pochtańızǵa kelgen xat mazmunı menen tanısıp shıǵıw hám kóshirip alıw qanday ámelge asırıladı?
8. Spam degende neni tusinesiz?
9. Elektron pochta etiketi neni bildiredi?
10. Word programmasında topar talabaları haqqında maǵlıwmat tayarlań hám basqa elektron mánzilge jiberiń.
11. [Power Point programmasında Internet xizmetleri haqqında prezentaciya tayarlań hám basqa elektron mánzilge jiberiń.](#)
12. Outlook Express elektron pochta programması haqqında maǵlıwmat toplań.

3–variant

1. www.list.ru elektron pochta jaratıń.
2. www.list.ru pochta xizmeti saytı kórinisin PrtSc túymesini járdeminde alıń.
3. www.list.ru pochta xizmeti saytı elementlerin táriyplep beriń
4. [Registratsiyadan ótiw izbe-izligin túsindirip beriń.](#)
5. [Elektron xat qanday jazıladı?](#)
6. [Elektron xat qanday bólimlerden payda boladı?](#)
7. [Elektron xat qanday jiberiledi?](#)
8. [Xatqa fayllardı biriktirip jiberiw qanday ámelge asırıladı?](#)
9. [Bir neshe elektron mánzilge xat jiberiw qanday ámelge asırıladı?](#)
10. [Elektron pochtańızǵa kelgen xat mazmunı menen tanısıp shıǵıw hám kóshirip alıw qanday ámelge asırıladı?](#)
11. [Spam degende neni túsinesiz?](#)
12. [Outlook Express elektron pochta programması haqqında maǵlıwmat toplań.](#)
1. Corel Draw programmasında jaratılǵan kalendarı basqa elektron mánzilge jiberiń.
2. Outlook Express elektron pochta programması haqqında maǵlıwmat toplań.

LABORATORIYALIQ JUMIS №14

**Tema: HTMLtilinde tekst, reń, keste hám súwretler menen islewshi tegler.
HTML de túrli dizimler payda etiw**

Jumistiń maqseti: HTML tilinde tekst, reń, keste hám súwretler menen islewshi tegler menen tanısıw hám HTMLde túrli dizimler payda etiwdi úyreniw.

Metodikalıq kórsetpe: HTML tilinde tekst penen islewshi tegler.

Mısal-1. Html hújjetini jaratıw

1. Блокнот tekst redaktorı (Пуск => Программы => Стандартные => Блокнот).

iske túsiriledi.

2. Tóمندegi tekst kiritiledi:

```
<html>
```

```
<head>
```

```
<title> Qoshqarbaeva </title>
```

```
</head>
```

```
<body>
```

Assalam, Bul 2 b geografiya topari

```
<br>
```

Xosh keldiniz!

```
</body>
```

```
</html>
```


3. Fayl menyusi, Сохранить komandası járdeminde fayl atın « sahifa1.html» atı menen jumıs stolında papka jaratıladı hám fayl saqlanadı.

4. Brauzerde fayl ashılğanda tóمندegi kórinis payda boladı.

Sorawlar

1. HTMLbul ne?
2. HTML tili qaysı jılда hám kim tárepinen jaratılğan?
3. Teglar, atributlar degenimiz ne?
4. HTML hújjet qanday teg penen baslanadı?
5. HTML hújjet fayl keńeytpesi qanday?
6. HTML hújjet te
 tegi neni bildiredi?

Mısal-2. Zagolovkalardı belgilew tegleri

1. Блокнот tekst redaktori (Пуск => Программы => Стандартные => Блокнот). iske túsiriledi.

2. Tóمندegi tekst kiritiledi:

```
<html>
```

```
<head>
```

```
<title> Qoshqarbaeva </title>
```

```
</head>
```

```
<body>
```

```
<H1>Assalam, Bul 2 b geografiya topari</H1>
```

```
<H2>Assalam, Bul 2 b geografiya topari</H2>
```

```
<H3>Assalam, Bul 2 b geografiya topari</H3>
```

```
<H4>Assalam, Bul 2 b geografiya topari</H4>
```

```
<H5>Assalam, Bul 2 b geografiya topari</H5>
```

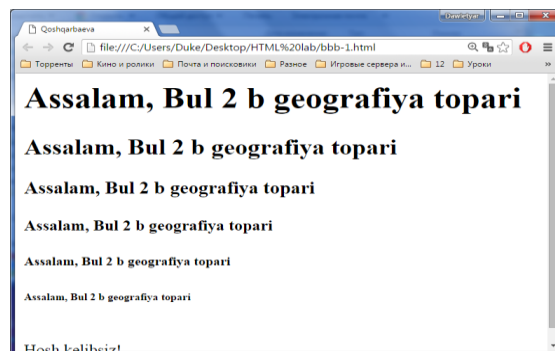
```
<H6>Assalam, Bul 2 b geografiya topari</H6>
```

```
<br>
```

Xosh keldiniz!

```
</body>
```

```
</html>
```


3. Fayl menyusı, Сохранить komandası járdeminde fayl « sahifa2.html» atı menen papkada saqlanadı.

4. Brauzerde fayl ashılǵanda tómendegi kórinis payda boladı.

Sorawlar

1. HTMLda neshe atamalar (zagalovkalar) bar?
2. Eń úlken atamalardı (zagalovkalar) belgilew ushın qaysı teg paydalanıladı?
3. Eń kishi atamalardı (zagalovkalar) belgilew ushın qaysı teg paydalanıladı?

Mısal-3. HTML tilinde reń menen islewshi tegler.

1. Блокнот tekst redaktorı (Пуск => Программы => Стандартные => Блокнот). iske túsiriledi.

2.Тómendegi tekst kiritiledi:

```
<html>
```

```
<head>
```

```
<title> Qoshqarbaeva </title>
```

```
</head>
```

```
<body bgcolor="green">
```

```
<H1>Assalam, Bul 2 b geografiya  
toparı</H1>
```

```
<H2>Assalam, Bul 2 b geografiya  
toparı</H2>
```

```
<H3>Assalam, Bul 2 b geografiya  
toparı</H3>
```

```
<H4>Assalam, Bul 2 b geografiya toparı</H4>
```

```
<H5>Assalam, Bul 2 b geografiya toparı</H5>
```

```
<H6>Assalam, Bul 2 b geografiya toparı</H6>
```

```
</body>
```

```
</html>
```


3. Fayl menyusı,Сохранить komandası járdeminde fayl « sahifa2.html» atı menen papkada saqlanadı.

4. Brauzerde fayl ashılǵanda tómendegi kórinis payda boladı.

Sorawlar

1. HTMLda fon ushın qaysı teg paydalanıladı?

Mısal-4. Tekst sózlerin qalıń, qıya, astı sızılǵan kóriniste jazıw tegleri

1.Блокнот tekst redaktorı (Пуск => Программы => Стандартные => Блокнот). iske túsiriledi.

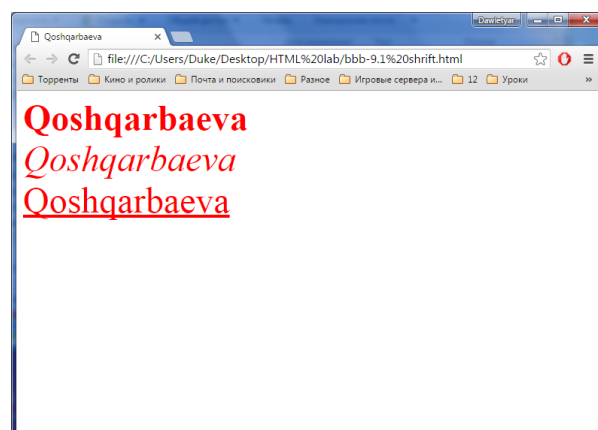
2.Тómendegi tekst kiritiledi:

```
<html>
```

```

<head>
<title> Qoshqarbaeva</title>
</head>
<font face="times new roman" size=20
color=red>
<b>Qoshqarbaeva</b>
<br>
<I>Qoshqarbaeva</I>
<br>
<U>Qoshqarbaeva</U>
</font>
</body>
</html>

```


3. Fayl menyusi, Сохранить komandası járdeminde fayl « sahifa2.html» atı menen papkada saqlanadı.

4. Brauzerde fayl ashılǵanda tómendegi kórinis payda boladı.

Sorawlar

1. HTMLda tekst sózlerin qalıń (полужирный) jazıw ushın qaysı teg paydalanıladı?
2. HTMLda tekst sózlerin qıya (курсив) jazıw ushın qaysı teg paydalanıladı?
3. HTMLda tekst sózlerin astı sızılǵan (подчеркнутый) kóriniste jazıw ushın qaysı teg paydalanıladı?

Mısal-5. HTML tilinde keste menen islewshi tegler.

1. Блокнот tekst redaktorı (Пуск => Программы => Стандартные => Блокнот). iske túsiriledi.

2. Tómendegi tekst kiritiledi:

```

<html>
<title> Qoshqarbaeva</title>
<body>
<table border="8">
<tr> <th bgcolor="red"> <font color="blue"> 1-bas yacheyka</th> <th> 2-bas
yacheyka </th> <th> 3-bas yacheyka</th>
</tr>
<tr> <td> 2-qatar 1-yacheyka</td> <td> 2-qatar 2-yacheyka </td> <td>2-qatar 3-
yacheyka</td>
</tr>
<tr> <td> 3-qatar 1-yacheyka</td> <td> 3-qatar 2-yacheyka </td> <td>3-qatar 3-
yacheyka</td>

```

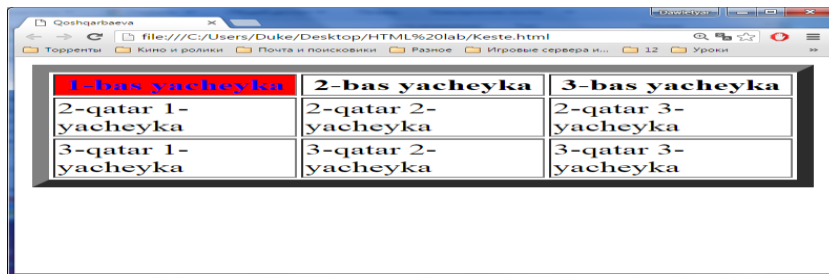
```

</tr>
</table>
</body>
</html>

```

3. Fayl menyusi, Сохранить komandası járdeminde fayl « sahifa5.html» atı menen papkada saqlanadı.

4. Brauzerde fayl ashılǵanda tómendegi kórinis payda boladı.

1-bas yacheyka	2-bas yacheyka	3-bas yacheyka
2-qatar 1-yacheyka	2-qatar 2-yacheyka	2-qatar 3-yacheyka
3-qatar 1-yacheyka	3-qatar 2-yacheyka	3-qatar 3-yacheyka

Мисал-6. HTML tilinde súwretler menen islewshi tegler.

1. Блокнот tekst redaktorı (Пуск => Программы => Стандартные => Блокнот). iske túsiriledi.

2. Tómendegi tekst kiritiledi:

```

<html>
<title> Suwretke misal </title>
<body>
<H1> Bul ноутбук </H1>

</body>
</html>

```

3 Fayl menyusi, Сохранить komandası járdeminde fayl « sahifa6.html» at menen papkada saqlanadı.

4. Brauzerde fayl ashılǵanda tómendegi kórinis payda boladı.

Соравлар

1. Internette qanday grafikalıq formatları qollanıladı?
2. ALIGN buyırǵı ne ushın paydalanıladı?

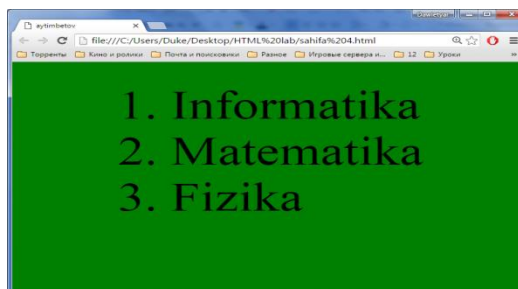
3. ALIGN buyrığı menen mas ráwishde Top kórsetpesi kiritilse ne júz beredi?
4. ALIGN buyrığı menen mas ráwishde Middle kórsetpesi kiritilse ne júz beredi?
5. ALIGN buyrığı menen mas ráwishte Bottom kórsetpesi ne júz beredi?

Mısal-7. Sanlı dizim ornatiw .

1. Блокнот tekst redaktori (Пуск => Программы => Стандартные => Блокнот). iske túsiriledi.

2. Tómen degi tekst kiritiledi:

```
<html>
<head>
<title> aytimbetov </title>
</head>
<body bgcolor="green">
<ol type="1">
<LI> Informatika
<LI> Matematika
<LI> Fizika
</ol>
</body>
</html>
```


3. Fayl menyusı, Сохранить komandasi járdeminde fayl « sahifa7.html» atı menen papkada saqlanadı.

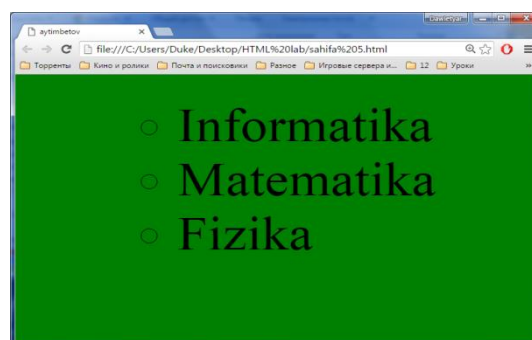
4. Brawzerde fayl ashılǵanda tómen degi kórinis payda boladı.

1. Mısal-8. Markerli dizim ornatiw (sheńber, dóńgelek (doira), aylanba, boyalǵan kvadrat)

1. Блокнот tekst redaktori (Пуск => Программы => Стандартные => Блокнот). iske túsiriledi.

2. Tómen degi tekst kiritiledi:

```
<html>
<head>
<title> aytimbetov </title>
</head>
<body bgcolor="green">
<ul type="circle">
<LI> Informatika
<LI> Matematika
<LI> Fizika
</ol>
</body>
</html>
```


3. Fayl menyusı, Сохранить komandasi járdeminde fayl « sahifa8.html» atı menen papkada saqlanadı.

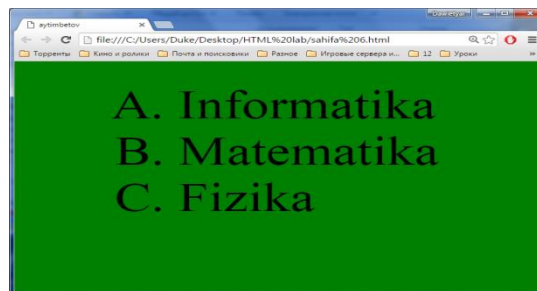
4. Brawzerde fayl ashilganda tómendegi kórinis payda boladı.

Mısal-9. Alfavitli dizim ornatiw

1. Блокнот tekst redaktori (Пуск => Программы => Стандартные => Блокнот).
iske túsiriledi.

2. Tómendegi tekst kiritiledi:

```
<html>
<head>
<title> aytimbetov </title>
</head>
<body bgcolor="green">
  <ol type="A">
    <LI> Informatika
    <LI> Matematika
    <LI> Fizika
  </ol>
</body>
</html>
```


3. Fayl menyusi, Сохранить komandası járdeminde fayl « sahifa9.html» atı menen papkada saqlanadı.

4. Brawzerde fayl ashilganda tómendegi kórinis payda boladı.

Sorawlar

1. Tártiplengen dizimlerde qanday tegler isletiledi?
2. Dizim tártip nomeri 1 den baslansa qanday teg, qaysı parametr menen birge paydalanıladı?
3. Dizim tártip nomeri 1 den basqa san menen baslanıwı kerek bolsa qanday teg, qaysı parametr menen birge paydalanıladı`?
4. Tártiplengen nomer ornına A,B,C,D tártiplerin qollaw ushın nelerden paydalanamız?
5. Tártiplengen nomer ornına a,b,c,d tártiplerin qollaw ushın nelerden paydalanamız?
6. Tártiplengen nomer ornına I,II,III,IV tártiplerin qollaw ushın nelerden paydalanamız?
7. <ul type =”square”> den paydalanılsa qanday markerli dizim payda boladı?
8. <ul type =”disk”> den paydalanılsa qanday markerli dizim payda boladı?
9. <ul type =”circle”> dan paydalanılsa qanday markerli dizim payda boladı?
10. Grafik markerli dizim qalay payda qılınadı?

Tapsırmalar:

1. Hár bir talaba ózi haqqında web-bet jaratıń hám faylğa **óz familiyańızdı** qoyıń.
2. Web-bettegi tekstlerdi qalıń, qıya, astı sızılğan shriftde jazıń.

3. Ulken, kishi ólshemdegi zagolovkalardan paydalanıń.
4. Hár bir talaba óziniń web-betine súwretlerin ornalastırsın.
5. Súwret ólshemlerin WIDTH hám HEIGHT buyırıqları deskriptori menen qollap ózgertiń.
6. Súwret dógeresinde BORDER(shegara) parametrinen paydalanıp (qara) ramka payda qılıń.
7. Súwret qasına tekst jaylastırıń.
8. Tekstti súwrettiń joqari shegarası boyınsha jaylastırıń.
9. Tekstti súwrettiń ortasınan jaylastırıń.
10. Tekstti súwrettiń tómengi shegarası boyınsha jaylastırıń.
11. Web-bet fonın ózgertiń.
12. D yaki E diskde 2 a ximiya toparınıń "Web betler" papkasın jaratıń.
13. Usı papkada 1,2,3... papkaların hár bir talaba ushın jaratıń hám oǵan hár bir talabanıń jaratqan web betin suwretli faylı menen birge jıynań.
14. "Gruppa" atlı web bet jaratıń, topar atı, talabalar dizimin kiritiń.
15. Gruppa" atlı web-bette sabaq kestegin jaratıń.
16. Tayar "Gruppa" web-betindegi tekst atamalarında ulken, kishi ólshemdegi zagolovkalardan paydalanıń.
17. "Gruppa" atlı web-bettegi tekstlerdi qalıń, qıya, astı sıızılǵan shriftde jazıń.
18. "Gruppa" atlı web-bet fonın ózgertiń.
19. "Gruppa" atlı web-bettegi sabaq kesteginiń pánler atı jazılǵan ústinde markerli dizim payda qılıń.
20. Marker kórinisin ózgertiriń (sheńber, dóńgelek (doira), aylanba, boyalǵan kvadrat)
21. Gruppa talabaların familiyası jazılǵan baǵanasında tártiplengen dizim payda qılıń.

LABORATORIYALIQ JUMIS №15

Tema: HTMLda giperssilklar. HTMLda forma hám freymlar

Jumistiń maqseti: HTMLda giperssilklar. HTMLda forma hám freymlar

Metodikalıq kórsetpe: Giperssilka (baylanis)- <A> -bul teg 2 tárepleme teg esaplanıp, onda tómendegi atributlar xizmetshi sózler isletiledi. Href- atributi qandayda bir mánzildi anıqlaw, Target- ótilmekshi bolǵan belgi yaki nıshandı anıqlaw ushın isletiledi.

Mısal-1.

1. Блокнот tekst redaktorı (Пуск => Программы => Стандартные => Блокнот). iske túsiriledi.
2. Tómendegi tekst kiritiledi:
<html>

```

<title> Aytimbetov</title>
<body>
<a href="bet 2.html"> 2-lab </a>
</body>
</html>

```

3. Fayl menyusi, Сохранить komandası járdeminde fayl « sahifa10.html» atı menen papkada saqlanadı.

4. Brawzerde fayl ashılǵanda tómendegi kórinis payda boladı.

Hám 2-lab giperssilka belgisinde ...2.html ashıladı hám 2 lab jumısı beti ashıladı

Mısal-2.

1. Блокнот tekst redaktorı (Пуск => Программы => Стандартные => Блокнот) iske tusiriledi.

2. Tomendegi tekst kiritiledi;

```

<html>
<head>
<title>sahifa 12</title>
</head>
<body>
<form>
Tekst kiritiw maydanı:<br>
<input type="Text"><br>
Parol kiritiw maydanı<br>
<input type="Password"><br>
Túymeshe:<br>
<input type="Button" value="Button"><br>
Bayraqsha qoyıw:<br>
<input type="Checkbox" name="check">
<Input type="Checkbox" name="check"><br>
Lokal fayl kiritiw:<br>
<input type="File"><br>
Tek bir informacıyanı tańlaw:<br>
<input type="Radio" name="check">
<Input type="Radio" name="check"><br>
Súwretli element payda etiw:<br>

```

```

<input type="Image" src="Images/picture.gif"><br>
Formani tazalaw:<br>
<input type="Reset"><br>
Forma berilgenlerin serverge jiberiw:<br>
<input type="Submit"><br>
</form>
</body>
</html>

```

3. Fayl menyusı ,Сохранить komandası járdeminde fayl « sahifa 11.html» atı menen papkada saqlanadı.

4.Brawzerde fayl ashılǵanda tómendegi kóriniste boladı.

Mısal-3.

1. Блокнот tekst redaktorı (Пуск => Программы => Стандартные => Блокнот).
iske túsiriledi.

2.Tómendegi tekst kiritiledi:

```
<HTML>
```

```
<HEAD>
```

```
<TITLE>Frame misal</TITLE>
```

```
</HEAD>
```

```
<FRAMESET ROWS="15%,*">
```

```
  <FRAME SRC="bet 1.html" NAME=TITLE SCROLLING=NO>
```

```
  <FRAMESET COLS="20%,*">
```

```
    <FRAME SRC="bet 12.html" NAME=SIDEBAR>
```

```
    <FRAME SRC="bet 9.html" NAME=RECIPES>
```

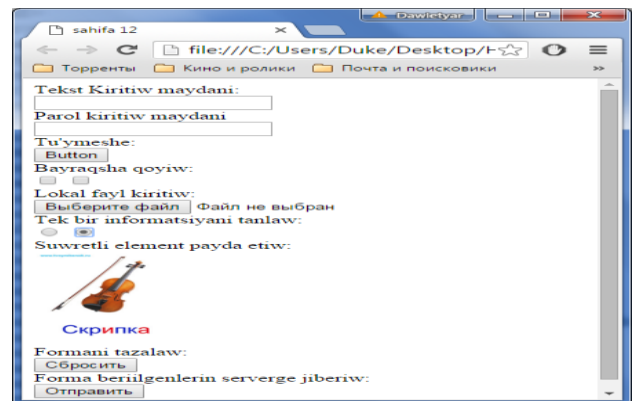
```
  </FRAMESET>
```

```
</FRAMESET>
```

```
</HTML>
```

3. Fayl menyusı, Сохранить komandası járdeminde fayl «bet 12.html» atı menen papkada saqlanadı.

4.Brawzerde fayl ashılǵanda tómendegi kóriniste boladı.

Tapsırma:

1. "Gruppa" atlı web-betlerdi freymler járdeminde tayarlań.

LABORATORIYALIQ JUMIS №16

Tema: Dreamweaver dástúri interfeysi. Dreamweaver dástúri járdeminde web-bet jaratıw

Jumıstıń maqseti: Dreamweaver programmasında islewdi úyreniw, Dreamweaver programmasında web-sayt jaratıw izbe-izligin úyreniw.

Metodikalıq kórsetpe: HTML de islew boyınsha biraz oqıw qollanbalar, elektron qollanbalar bar, al biz Web sayt jaratıwda Macromedia Dreamweaver programmasınan paydalanıwdı úyrenemiz.

Macromedia kompaniyası professional Web-saytlar jaratıw ushın arnalğan programmalar islep shıǵıw boyınsha lider bolıp tabıladı.

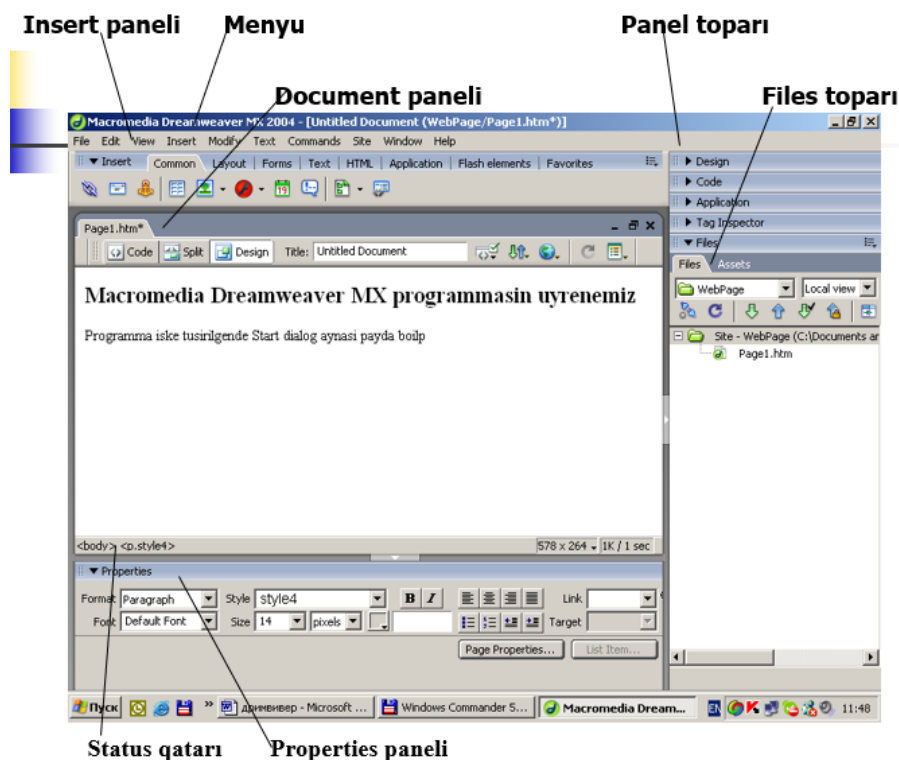
Macromedia DreamWeaver programması vizual HTML-redaktor bolıp, bul programma Web betlerdi HTML kodların bilmey-aq jaratıw múmkinshiligin beredi.

Programmanıń interfeysi sonday ápiwayı, onda hátteki baslawısh dizaynerler ańsat hám tez Web sayt jaratıwı múmkin.

Programma iske tusirilgende ekranda **Start** dialog aynası payda bolıp, onda biz jańadan Web bet jaratıw punktın tańlaymız.

Document panelinde hújjetti qay kóriniste aynaǵa shıǵarıw rejimin tańlap alamız. Bunda 3 rejim boladı:

Design view – brouzerde Web hújjet kórinisi, **Code view** – hújjettiń HTML kodın kórsetiw, **Design and Code view** – ekran ekige bólinip, yarımında hújjettiń dizaynı, qalǵan yarımında kodı kórsetiledi.

Property inspektori tańlangan obektin (tekst, suwret h.t.b.) sol obektke tán bolǵan qasiyetlerin ózgeriw múmkinshiligin beredi.

Panel gruppasında bir-birine jaqın bolǵan paneller toparları jaylasadı, bul panellerdi jayıp hám jıynap qoyıw múmkin.

Files paneli fayl hám papkalardı basqarıw ushın arnalǵan.

Dreamweaver menyuiniń bólimleri:

File, Edit, View, Insert, Modify, Text, Commands, Site, Window, Help

Hújjet aynasınıń joqarı, tómen hám oń jaǵında hár qıylı paneller jaylasqan. Paneldin joqarısındaǵı kúlreń sıızıqshada onıń atı jazıladı. Tómende bunday paneldin tolıq kórinisi berilgen.

Jumıs maydanın keńeytiw maqsetinde waqtınsha bunday panellerdi «jıynap» qoyıw múmkin. Onıń ushın panel atında mısh shertiliwi jetkilikli. Mısalı,

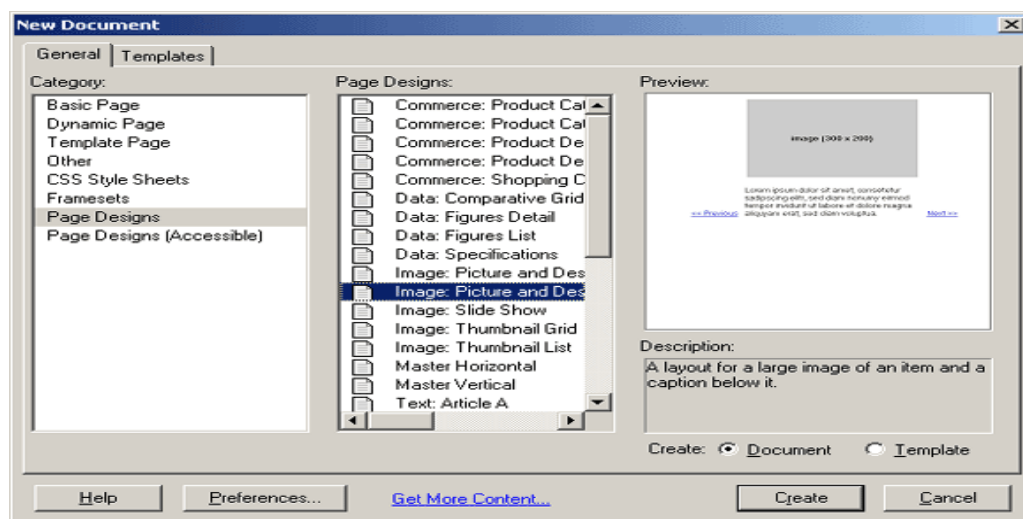

Dreamweaver panelleri hár qıylı wazıypalardı atqaradı hám keń múmkinshiliklerge iye. Biraq olardıń ishinde **Insert** hám **Properties** panelleri áhmiyetke iye.

- **Insert** instrumentler panelinde hújjetke qoyılıwı múmkin bolǵan hár qıylı obektlerdin túymesheleri jaylasqan. Bul panel ekranda kórinbey turǵan bolsa, menyuniń Windows punktinde Insert yaki <Ctrl>+<F2> klavishalar kombinatsiyasın basıw jolı menen onı shıǵarıw múmkin.

Properties — qasiyetler redaktóri, bul instrument Dreamweaver din eń kerekli instrumenti bolıp, onıń járdeminde Web bettin elementleri qasiyetleri belgilenedi, parametrleri ornatıladı. Bul paneldi bilmey jawıp qoyǵan bolsańız, menyuniń Windows bóliminde Properties punktın tańlań yaki <Ctrl>+<F3> klavishalar kombinatsiyasın basın.

- Jaña Web-bet jaratıw ushın File menyuinde New punkti tańlanadı yaki <Ctrl>+<N> klavishalar kombinatsiyası basıladı. Ekranda New Document dialog aynası payda boladı.

Tapsırmalar

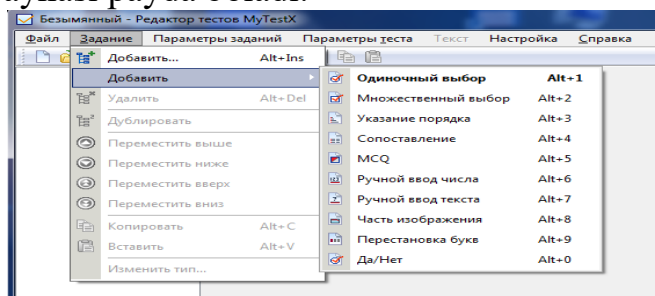
1. Macromedia Dreamweaver programmasının aynası dúzilisi qanday?
2. Programmanın menyu bólimleri nelerden turadı?
3. Web-betlerdi jaratıwdı neden baslaymız?
4. Web hújjetke giperkórsetpelerdi qalay ornatamız?
5. Web betti saqlaw ushın qanday ámeller orınlanadı?
6. DreamWeaver programmasının html tilinen parqın túsindirín.
7. Web hújjetti qayta redaktorlaw qanday ámelge asırıladı?

LABORATORIYALIQ JUMIS №17

Tema: My Test X programmasında qadaǵalaw test sorawların jaratıw

Jumistıń maqseti: My Test X programmasında qadaǵalaw test sorawların jaratıwdı úyreniw.

Metodikalıq kórsetpe: My Test X programmasın iske túsiriw, úskeneler panelindegi **Добавить задание** túymesin basamız. Monitor da tapsırma tipin tańlaw aynası payda boladı.

My Test X programması wazıypalarınıń 10 tipi menen isley aladı:

1. Bir tańlawlı
2. Kóp tańlawlı
3. Tuwrı izbe-izlikte jaylastırıw
4. Óz-ara sáykeslikti ornatiw
5. Tastyıqlawdıńshin yamasa jalǵanlıǵın kórsetiń
6. Sanlardı kiritiw
7. Tekstli kiritiw
8. Súwretten kerekli jerdi tabıw
9. Háripler izbe-izligin qayta ornatiw
10. Sorawǵa **awa** yamasa **yaq** juwabın beriw

	Одиночный выбор	Alt+1
	Множественный выбор	Alt+2
	Указание порядка	Alt+3
	Сопоставление	Alt+4
	MCQ	Alt+5
	Ручной ввод числа	Alt+6
	Ручной ввод текста	Alt+7
	Часть изображения	Alt+8
	Перестановка букв	Alt+9
	Да/Нет	Alt+0

Bir tańlawlı: Usınılıp atırǵan bir neshe variantlardan tek bir juwap tańlaw

Algoritmnıń qanday túrleri bar

- A. Sızıqlı, Tákrarlanıwshı, Ciklli
- B. Sızıqlı, Tákrarlanıwshı, Tarmaqlanıwshı
- C. Sızıqlı, Izbe-izlik, Tákrarlanıwshı
- D. Sızıqlı, Tákrarlanıwshı, Blok cxema

Juwapı: B

Kóp tańlawlı: Usınılıp atırǵan bir neshe variantlardan bir yamasa bir neshe juwaplardı tańlaw talap qılınadı.

Microsoft Office EXCEL programması ortalıǵında maǵlıwmattan nusqa alıw ushın qaysı túymelerdi birgelikte basıw kerek?

- A) CTRL+V;
- B) CTRL+C;
- C) CTRL+INSERT;
- D) SHIFT+INSERT

Juwapı: B, C

Tastıyqlawdıń shın yamasa jalǵanlıǵın kórsetiw: Bul tapsırma túrinde kórsetilgen hámme variantlardıń durıs yamasa nadurıs tańlaw arqalı tekseriledi.

Bul tapsırma atı túri kóp tańlawlı tapsırma túrine uqsas bolıp, berilgen tapsırma variant ishinen talap etilgeni boyınsha (“durıs” yamasa “nadurıs”) kerekli variantlardı tańlaw talap etiledi. Bahalawda hár bir variant bóleklep bahalanadı.

Berilgen sózlerdiń durıslıǵın tekseriń, AWA yamasa JOQ dep juwap berin:

A) Xabar sózi latinsha **informatics** sózinen alınǵan bolıp, «túsindiriw», «talqılaw» degen mánisti ańlatadı.

B) skaner-maǵlıwmatlardı baspaǵa shıǵarıw qurılıması;

S) Ziyonet.uz- Ózbekistan aloka va axborotlashtirish agentligi portalı

D) www.uz – milliy xabar izlew sisteması

E) edu.uz – Ózbekstan tálim portalı

F) WWW – World Wide Web – pútkil dúnya órmekshi torı esaplanıp, internet resursların shólkemlestiriw hám onnan paydalanıwdı táminlep beredi.

A	B	S	D	E	F

Juwapı:

A	B	S	D	E	F
awa	joq	joq	awa	awa	awa

Tuwrı izbe-izlikte jaylastırıw: Bul tapsırmada dizim izbe-iz tártiplenedi. Demek hár bir elementti (juwapvariantları) izbe-izlik tiykarında nomerlewimiz zárúr.

Paint programmasın júklew izbe-izligin kórsetiń?

1. Пуск
2. Стандартные
3. Paint
4. Программы

Juwapı: 1,4,2,3

Oz-ara sáykeslikti ornatiw: Bul tapsırma túrinde hár birinde varianttıń durıslıǵı salıstırıladı, berilgen eki baǵanadaǵı qaysı biriniń ekinshisine qarata durıslıǵı salıstırıladı.

Tapsırma túrinde elementler izbe-izlik boyınsha tártiplenedi yamasa juwaplardıń anıqlıǵına qarap (predmetler túri, xızmeti, quramı, nızamı) bólistiriledi, juwaplar sanı birdey yamasa hár qıylı bolıwı múmkin,

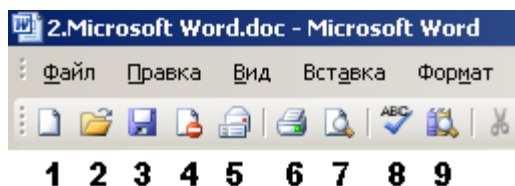
MS Office paketine kiriwshi programmalardıń atı hám wazıypası menen juplań

1	Microsoft Excel	A	Elektron pochta klient programması		
2	Microsoft PowerPoint	B	Elektron keste processor		
3	Microsoft Word	C	Prezentaciyalardı jaratıwshı programma		
4	Microsoft Access	D	Tekst redaktori		
5	Microsoft Outlook	E	Maǵlıwmatlar bazasın basqarıw sisteması		
Juwap:	1-	2 -	3 -	4 -	5-

Juwap:	1-B	2 -C	3 -D	4 - E	5-A
--------	-----	------	------	-------	-----

Sanlardı kiritiw. Bul tapsırma túrinde tuwrı juwaptı san yamasa bir neshe sanlardı qoldan kiritedi.

Úskeneler panelindeki qaysı túyme járdeminde hújjetı ashıw múmkin

Sandı kiritiń:

Juwabı: 2

Tekstli kiritiw. Bul tapsırma túrinde durıs juwabın tekst yamasa bir neshe sózlerdi qoldan kiritiledi.

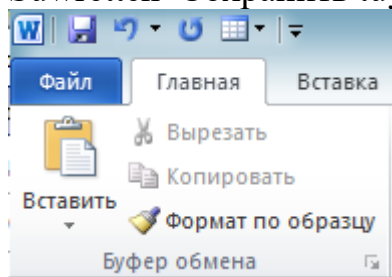
Windows operacion sistemasındaǵı bas menyu atı

Tekstti kiritiń:

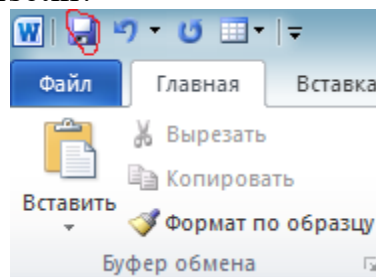
Juwabı: Пуск, Пуск

Súwretten kerekli jerdi tabıw: Bul tapsırma túrinde súwrette kórsetilgen soralgan obektke sáykes keliwshi juwaptı tabıw kerek.

Súwretten Сохранить túymesin kórsetiń?

Juwabı:

Háripler izbe-izligin qayta ornatiw. Bul tapsırma túrińin juwabı sóz yamasa tekst bóladi. Belgilengen maydanda tártipsiz kóriniste berilgen háriplerden durıs juwapqa sáykes keliwshi sóz yamasa tekstti jaylastırıw kerek boladı.

Komp'yuter grafikasına tiyisli atama

Háriplerdi durıs jaylastırıń:

HHSOTOOPP

Juwabı: Photoshop

Tapsırmalar:

1. My Test programmasında bir tańlawlı testke tayar 5 misal kiritiń (Hár bir talabaniń oz betinshe jumis temasına tiyisli).
2. Kóp tańlawlı testke tayar 5 misal kiritiń
3. Tuwrı izbe-izlikte jaylastırıw testine tayar 5 misal kiritiń
4. Óz-ara sáykeslikti ornatiw tekstine tayar 5 misal kiritiń
5. Tastıyıqlawdıńshin yamasa jalǵanlıǵın kórsetetuǵın testke tayar 5 misal kiritiń
6. Sanlardı kiritiw testke tayar 5 misal kiritiń
7. Tekstli kiritiw testke tayar 5 misal kiritiń
8. Súwretten kerekli jerdi tabıw testke tayar 5 misal kiritiń
9. Háripler izbe-izligin qayta ornatiw testke tayar 5 misal kiritiń
10. Sorawǵa awa yamasa yaq juwabın beriw testke tayar 5 misal kiritiń

LABORATORIYALIQ JUMIS №18

Tema: Xabarlardı qorǵawshı texnikalıq hám programmalıq quralları menen islesiw

Jumistıń maqseti: Xabarlardı qorǵawshı texnikalıq hám programmalıq quralları menen tanısıw.

Xabardı qorǵaw dep - basqarıw hám óndiris iskerliginiń xabar qawipsizligin támiyinleytuǵın hám shólkem xabar rezervleriniń pútinligi, isenimligi, paydalanıw ańsatlıǵı hám sırlılıǵın támiyinleytuǵın qatal reglamentlenǵen dinamikalıq texnologiyalıq proceske ayıladı.

Xabardı qorǵaw degende:

- Xabardıń fizikalıq pútinligin támiyinlew, usınıń menen birge xabar elementleriniń buzılıwı, yamasa joq etiliwine jol qóymaslıq;
- Xabardıń pútinligin saqlap qalǵan halda, onıń elementlerin jasalmalastırıwǵa (ózgertiwge) jol qóymaslıq;
- Xabardı tiyisli huqıqlarǵa iye bolmaǵan shaxslar yamasa procesler arqalı tarmaqtan ruxsat etilmegen halda alıwǵa jol qóymaslıq;
- Iyesi tárepinen berilip atırǵan (satılıp atırǵan) xabar hám resurslar tek tárepler ortasında kelisim shártnamalar tiykarında qollanılıwına iseniw sıyaqlılar túsiniledi.

Xabardı qorǵawdıń maqsetleri tómendegilerden ibarat:

- Xabardıń shártlesiwsez shıǵıp ketiwi, keselleniwi, joǵatılıwı, ózgertiliwi, qálbeklestiriwlerdiń aldın alıw;
- Shaxs, jámiyet, mámleketlik qawipsizligine bolǵan qáwip – qaterdiń aldın alıw;
- Xabardı joq etiw, ózgertiw, qálbeklestiriw, nusqa kóshiriw, tosıqlaw boyınsha ruxsat etilmegen háreketlerdiń aldın alıw;
- Hújjetlestirilgen xabardıń muǵdarı sıpatında huqıqiy rejimin támiyinleytuǵın, xabar rezervi hám xabar sistemasına hár qanday nızamǵa qarsı aralasıwlarıń kórinisleriniń aldın alıw;
- Xabar sistemasında ámeldegi bolǵan jeke maǵlıwmatlardıń jeke jasırınılıǵın hám konfidenciallıǵın saqlawshı puqaralardıń konstitucion huqıqların qorǵaw;
- Mámleketlik sırdı, nızamshılıqqa uyqas hújjetlestirilgen xabardıń konfidenciallıǵın saqlaw;
- Xabar sistemaları, texnologiyaları hám olardı támiyinleytuǵın qurallardı jaratıw, islep shıǵıw hám qóllawda sub'ektlerdiń huqıqların támiyinlew

Tapsırmalar:

1. Xabardı qorǵaw degen ne?
2. Xabarlardı qorǵawshı texnikalıq quralları degen ne?
3. Xabarlardı qorǵawshı programmalıq quralları degende neni túsinesiz?
4. Qorǵawdıń buzılıwlarına sebep bolıwshı hújimler qanday klassifikatsiyalanadı?
5. Qorǵaw mexanizmleri qanday metodlarǵa tiykarlanadı?

Paydalanilgan ádebiyatlar

1. Мирзиёев Шавкат Миромонович. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. Ўзбекистон Республикаси Президенти лавозимидаги киришиш тантанали маросимида бағишланган Олий Мажлис палаталарининг қўшма мажлисидаги нутқ / Ш.М. Мирзиёев. – Тошкент : Ўзбекистон, 2016. - 56 б.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. Ўзбекистон республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида. (*Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами*, 2017 й., 6-сон, 70-модда)
- 3.М.Арипов, М.Мухаммадиев. Informatika, informasion texnologiyalar. Darslik. Т.: TDYuI, 2004 у.
4. С.С.Ғуломов ва бошқалар. Ахботор тизимлари ва технологиялари. Дарслик. Тошкент, “Шарқ”, 2000 й.
5. М.Мамаржабов, S.Tursunov. Kompyuter grafikasi va Web-dizayn. Darslik. Т.: “Cho‘lpon”, 2013 у.
6. U.Yuldashev, M.Mamarajabov, S.Tursunov. Pedagogik Web-dizayn. O‘quv qo‘llanma. Т.: “Voris”, 2013 у.
7. М.Арипов, M.Fayziyeva, S.Dottayev. Web texnologiyalar. O‘quv qo‘llanma. Т.: “Faylasuflar jamiyati”, 2013 у.
8. B.Mo‘minov. Informatika. O‘quv qo‘llanma. Т.:“Tafakkur-bo‘stoni”, 2014 у.

Internet saytlari

1. www.tdpu.uz – Nizomiy nomidagi TDPU rasmiy sayti
2. www.ziyounet.uz – Ziyonet axborot ta’lim portali
3. www.edu.uz – O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi portali
4. <http://www.ctc.msiu.ru/materials/Book1,2/index1.html>
5. http://www.ctc.msiu.ru/materials/CS_Book/A5_book.tgz

Mazmunı

1.	LABORATORIYALIQ JUMIS №1 Tema: Setup programması járdeminde kompyuterlerdi sazlaw.	
2.	LABORATORIYALIQ JUMIS №2 Tema: Qabıq programmalar hám arxivatorlar menen islew	
3.	LABORATORIYALIQ JUMIS №3 Tema: Tekstli hújjetlerde belgi, abzac hám dizimlerdiń qásiyetlerin sazlaw. Wordta grafika menen islew. Wordta kesteler menen islew. Bet parametrlerin sazlaw. Tekstli hújjetlerde formatlawdı avtomatlastırıw. Wordta makroslar	
4.	LABORATORIYALIQ JUMIS №4 Tema: Elektron keste redaktorında maǵlıwmatlardı statistikalıq qayta islew hám olardıń diagrammasın qurıw	
5.	LABORATORIYALIQ JUMIS №5 Tema: Excelde maǵlıwmatlardı jıynaw texnologiyası hám olardı qayta islew (test sinawlari ushin xabar sistemaların jaratiw). Excelde sorawnama járdeminde maǵlıwmatlardı avtomatlastirilǵan qayta islew processı	
6.	LABORATORIYALIQ JUMIS №6 Tema: Oqıw procesi ushın úyretiwshı prezentaciya jaratiw. Power Point programması járdeminde tekstli tapsırmalar jaratiw	
7.	LABORATORIYALIQ JUMIS №7 Tema: Corel Draw grafikalıq prosessorında ob’ektlar menen islew tiykarları. Ápiwayı geometriyalıq figuralar hám túrli boyaw (zalivka)lar járdeminde kórinisler jaratiw. Corel Draw programmasında iymek sızıqlar járdeminde kórinisler payda etiw.	
8.	LABORATORIYALIQ JUMIS №8 Tema: Adobe Photoshop dástúri interfeysin sazlaw. Adobe Photoshop dástúrinde túrli úskeneler menen kórinisler jaratiw. Adobe Photoshop dástúrinde ob’ektlardi tártiplew hám birlestiriw	
9.	LABORATORIYALIQ JUMIS №9 Tema: Maǵlıwmatlar bazasın toltırıw. Maǵlıwmatlardı formalar járdeminde kiritiw.	
10.	LABORATORIYALIQ JUMIS №10 Tema: Pascal ortalıǵına ápiwayı másele programmaların kiritiw hám olardı redaktorlaw. Pascal ortalıǵına shártli operatorlar járdeminde dúzilgen programmaların kiritiw hám olardı redaktorlaw.	
11.	LABORATORIYALIQ JUMIS №11 Tema: Sızıqlı, tarmaqlanıwshı hám tákirarlanıwshı operatorlar járdeminde máseleni sheshiw programmasın dúziw.	
12.	LABORATORIYALIQ JUMIS №12 Tema: Internet tarmaǵında maǵlıwmatlardı izlew hám saqlaw	
13.	LABORATORIYALIQ JUMIS №13 Tema: E-mail hám onda islew.	

14.	LABORATORIYALIQ JUMIS №14 Tema: HTMLtilinde tekst, reń, keste hám súwretler menen islewshi tegler. HTML de túrli dizimler payda etiw.	
15.	LABORATORIYALIQ JUMIS №15 Tema: HTMLda gipersilkalar. HTMLda forma hám freymalar	
16.	LABORATORIYALIQ JUMIS №16 Tema: Dreamweaver dástúri interfeysi. Dreamweaver dástúri járdeminde web-bet jaratıw	
17.	LABORATORIYALIQ JUMIS №17 Tema: My Test X programmasında qadaǵalaw test sorawların jaratıw	
18.	LABORATORIYALIQ JUMIS №18 Tema: Xabarlardı qorǵawshı texnikalıq hám programmalıq quralları menen islesiw	